

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
VALSTSTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**PATVAĻĪGAS BŪVNICĪBAS JĒDZIENS UN TIESĪBU
AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻI PATVAĻĪGAS
BŪVNICĪBAS GADĪJUMĀ**

BAKALaura DARBS

Autore: Kristīne Nagle

Studentes apliecības Nr.: kn19020

Darba vadītājs: docents Dr. iur. Edvīns Danovskis

RĪGA 2022

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba „Patvaļīgas būvniecības jēdziens un tiesību aizsardzības līdzekļi patvaļīgas būvniecības gadījumā” mērķis ir identificēt patvaļīgas būvniecības veidus un noskaidrot, kā persona var aizsargāt savas aizskartās tiesības patvaļīgas būvniecības gadījumā. Norādītā mērķa sasniegšanai tika detalizēti izpētīts un analizēts būvniecības procesa tiesiskais regulējums, likumdošanas procesa materiāli un tiesu prakse.

Pētījuma rezultātā autore ir secinājusi, kādā termiņā un ar kādu prasījumu persona var vērsties iestādē, lai novērstu patvaļīgu būvniecību, ņemot vērā to, kādā būvniecības procesa stadijā tā ir veikta. Tāpat bakalaura darbā tiek norādīts, kāpēc ir būtiski nošķirt tiesību aizsardzības līdzekļus patvaļīgas būvniecības gadījumā no citiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas izmantojami prettiesiskas būvniecības gadījumā. Kā arī autore ierosina precizēt likumā noteikto patvaļīgas būvniecības jēdzienu.

Atslēgvārdi: būvniecības procesa stadijas, būvniecības dokumentācija, patvaļīga būvniecība, tiesību aizsardzības līdzekļi, saprātīgs termiņš.

ABSTRACT

The aim of the bachelor's thesis “The definition of unauthorised construction and remedies in the case of unauthorised construction” is to identify the types of unauthorised construction and to learn how a person can protect his violated rights in case of unauthorised construction. In order to achieve the aforementioned goal, the normative regulation of the construction process, materials of the legislative process and case law were studied and analysed in detail.

As a result of the research, the author has concluded within what term and with what appropriate claim a person can apply to the respective institution to prevent unauthorised construction, considering the stage of the construction process. The bachelor's thesis also stipulates why it is important to distinguish legal remedies in case of unauthorised construction from other legal remedies that are used to prevent illegal construction. Furthermore, the author proposes amendments in the law to clarify the definition of unauthorised construction.

Keywords: stages of the construction process, construction documentation, unauthorised construction, legal remedies, reasonable term.

SATURS

Ievads	5
1. Būvniecības likumā noteiktais patvaļīgas būvniecības jēdziens un tā vēsturiskā attīstība	7
2. Patvaļīgas būvniecības veidi.....	12
2.1. Būvdarbu veikšana bez akceptētas apliecinājuma kartes	12
2.2. Būvdarbu veikšana bez būvprojekta, akceptēta paskaidrojuma raksta, būvatļaujas vai pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi	14
2.3. Būvniecība neatbilstoši būvprojektam un normatīvo aktu prasībām	17
2.4. Būvdarbu uzsākšana bez attiecīgas projekta dokumentācijas.....	25
3. Tiesību aizsardzības līdzekļi patvaļīgas būvniecības gadījumā.....	31
3.1. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būvdarbi tiek veikti bez kompetentās iestādes atļaujas vai bez būvniecības ieceres dokumentācijas	31
3.2. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būvdarbi tiek veikti pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi	34
3.3. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būvdarbi neatbilst būvprojektam	38
3.4. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būve tiek ekspluatēta neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam	45
Kopsavilkums	47
Izmantotās literatūras un avotu saraksts.....	49

IEVADS

Ja persona uzskata, ka kādas būves būvniecība vai ekspluatācija faktiski neatbilst tiesību normu vai plānošanas dokumentu prasībām, tai ir tiesības iebilst pret to, lūdzot novērst patvaļīgu būvniecību vai apstrīdot administratīvo aktu, kas tieši attiecas uz konkrēto būvniecību vai pieļauj ēkas ekspluatāciju.¹ Prasījums uzdot novērst patvaļīgas būvniecības sekas ir prasījums par pieteicējam labvēlīga administratīvā akta izdošanu.² Tātad personai savu tiesību aizsardzībai prettiesiskas būvniecības gadījumā pastāv divi atšķirīgi tiesību aizsardzības līdzekļi – lūgt izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas, vai arī apstrīdēt kompetentās iestādes lēmumu, ar kuru pieļauta šāda būvniecība. Abi minētie tiesību aizsardzības līdzekļi ir savstarpēji nodalāmi, jo ir atšķirīgi apstākļi, kārtība un termiņi, kādos tie ir piemērojami, kā arī atšķiras abu minēto prasījumu izskatīšanas metodoloģija.

Taču autore ir novērojusi, ka atsevišķos gadījumos administratīvo tiesu praksē šie abi tiesību aizsardzības līdzekļi netiek pilnībā nošķirti un lietās, kurās tiek izskatīts prasījums par patvaļīgas būvniecības novēršanu, tiek izvērtēti arī tādi jautājumi, kas pēc būtības būtu analizējami tad, ja lietā tiktu skatīts prasījums par attiecīga iestādes lēmuma atcelšanu, un otrādi. Turklāt autore konstatē, ka ne judikatūrā, ne tiesību doktrīnā nav veikts šo abu tiesību aizsardzības līdzekļu salīdzinājums, norādot konkrētus to nošķiršanas kritērijus. Tāpat likumdevējs Būvniecības likuma³ 18. panta otrajā daļā ir ietvēris samērā plašu patvaļīgas būvniecības jēdziena skaidrojumu, tādējādi ir izvērtējams, vai visi minētajā tiesību normā norādītie patvaļīgas būvniecības veidi ir noteikti pamatoti.

Bakalaura darba mērķis ir identificēt patvaļīgas būvniecības veidus, kā arī izpētīt, kādā termiņā persona var vērsties kompetentajā iestādē ar prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu un kādas ir tiesas kompetences robežas izvērtēt būvniecības procesa tiesiskumu, ņemot vērā to, kādā būvniecības procesa posmā ir radies strīds par patvaļīgi veiktajiem būvdarbiem.

Šī mērķa sasniegšanai izvirzīti vairāki uzdevumi:

- 1) izpētīt patvaļīgas būvniecības jēdziena vēsturisko attīstību Latvijas Republikas tiesību sistēmā pēc valsts neatkarības atjaunošanas;
- 2) noskaidrot, kādi dokumenti ir nepieciešami būvniecības īstenošanai un kādas ir būvniecības procesa stadijas;

¹ Augstākās tiesas 2020. gada 28. maija lēmuma lietā Nr. SKA-1087/2020 8. punkts

² Augstākās tiesas 2016. gada 3. marta sprieduma lietā Nr. SKA-127/2016 5. punkts

³ Būvniecības likums: LV likums. Pieņemts 09.07.2013.

3) analizēt Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā noteikto patvaļīgas būvniecības jēdziena skaidrojumu un izvērtēt tā pamatotību;

4) izpētīt Latvijas Republikas tiesu praksi lietās, kas saistītas ar patvaļīgu būvniecību.

Jānorāda, ka šajā bakalaura darbā autore detalizēti neanalizēs to, kādi pasākumi tiek īstenoti pēc tam, kad tiek konstatēta patvaļīga būvniecība, proti, kā un ar kādiem līdzekļiem tiek realizēta patvaļīgas būvniecības seku novēršana.

Bakalaura darba izstrādē tika izmantotas vairākas zinātniski pētnieciskās metodes:

1) vēsturiskā metode, analizējot patvaļīgas būvniecības jēdziena vēsturisko attīstību Latvijas Republikas tiesību sistēmā pēc valsts neatkarības atjaunošanas;

2) analītiskā metode, pētot un analizējot normatīvos aktus, likumdošanas procesa materiālus un tiesu praksi par patvaļīgu būvniecību;

3) indukcijas metode, analizējot dažādos tiesu nolēmumos ietvertās atziņas, lai izdarītu vispārīgus secinājumus, piemēram, par to, vai būvdarbu veikšana neatbilstoši normatīvo aktu prasībām ir atzīstama par atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu.

Bakalaura darbs ir strukturēts trijās nodaļās. Pirmajā nodaļā tiek izpētīta patvaļīgas būvniecības jēdziena vēsturiskā attīstība Latvijas Republikas tiesību sistēmā pēc valsts neatkarības atjaunošanas. Otrajā nodaļā tiek aplūkoti Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā noteiktie patvaļīgas būvniecības veidi un izvērtēts, vai minētajā tiesību normā norādītais patvaļīgas būvniecības veidu uzskaitījums ir pamatots. Savukārt trešajā nodaļā tiek izpētīta tiesu prakse lietās par patvaļīgu būvniecību, pievēršot uzmanību jautājumam par to, kādā termiņā persona ir tiesīga vērsties iestādē un lūgt izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tiktu novērsta patvaļīgas būvniecības sekas, kā arī izpētot tiesas kompetences robežas minētā prasījuma ietvaros izvērtēt būvniecības procesa tiesiskumu, ņemot vērā to, kādā būvniecības procesa stadijā starp pusēm ir radies strīds par patvaļīgi veiktajiem būvdarbiem.

1. BŪVNICĪBAS LIKUMĀ NOTEIKTAIS PATVAĻĪGAS BŪVNICĪBAS JĒDZIENS UN TĀ VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Aplūkojot to, kā patvaļīgas būvniecības jēdziens Latvijas Republikas tiesību sistēmā pēc valsts neatkarības atjaunošanas ir tapis un attīstījies, konstatējams, ka visupirms patvaļīgas būvniecības jēdziens ir ticis definēts Ministru kabineta 1995. gada 7. janvāra noteikumos Nr. 17 „Būvniecības noteikumi” (turpmāk – Būvniecības noteikumi), kas izdoti Satversmes 81. pantā noteiktajā kārtībā.⁴ Minēto noteikumu pirmajā sadaļā „Noteikumos lietotie termini” bija norādīts, ka patvaļīga būvniecība ir būvdarbu veikšana bez akceptēta būvprojekta vai būvatļaujas vai neatbilstoši būvprojektam.

Būvniecības noteikumi zaudēja spēku ar 1995. gada 10. augusta Būvniecības likuma⁵ (turpmāk – 1995. gada 10. augusta Būvniecības likums) spēkā stāšanos 1995. gada 13. septembrī. Minētā likuma 1. panta 21. punktā bija noteikts, ka patvaļīga būvniecība ir būvdarbi, kas tiek veikti bez būvatļaujas vai neatbilst akceptētajam būvprojektam, izņemot Vispārīgajos būvnoteikumos paredzētos gadījumus. Tātad secināms, ka gan Būvniecības noteikumos, gan 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumā bija noteikts, ka būvdarbi, kas tiek veikti bez būvatļaujas vai neatbilstoši akceptētajam būvprojektam, ir atzīstami par patvaļīgu būvniecību, taču minētajā likumā netiek norādīts, ka par patvaļīgu būtu atzīstama tāda būvniecība, kas tiek īstenota bez akceptēta būvprojekta, kā tas bija norādīts Būvniecības noteikumos.

Tomēr, izpētot tā brīža spēkā esošo būvniecības tiesisko regulējumu, konstatējams turpmākais. Atbilstoši Ministru kabineta 1997. gada 1. aprīļa noteikumu Nr. 112 „Vispārīgie būvnoteikumi”⁶ (turpmāk – 1997. gada 1. aprīļa Vispārīgie būvnoteikumi) 112. punktam pirms būvdarbu uzsākšanas pasūtītājam bija jāsaņem būvvaldes vai citas institūcijas izsniegta būvatļauja. Savukārt saskaņā ar minēto noteikumu 116.2. apakšpunktu, lai saņemtu būvatļauju, pasūtītājam bija jāiesniedz būvvaldē akceptētu būvprojektu. Tātad visupirms pašvaldības kompetentajai institūcijai bija jāakceptē personas iesniegtais būvprojekts un tikai tad tā lēma par būvatļaujas izdošanu, kuru saņemot persona varēja uzsākt būvdarbus.

Tāpat Augstākās tiesa ir atzinusi, ka gan no 1995. gada 10. augusta Būvniecības likuma, gan 1997. gada 1. aprīļa Vispārīgajiem būvnoteikumiem kopumā secināms, ka būvatļauja ir galīgais iestādes lēmums un tātad apliecinājums, ka būvniecība ir īstenojama atbilstoši

⁴ Ministru kabineta 1995. gada 7. janvāra noteikumi Nr. 17 „Būvniecības noteikumi” [zaudēja spēku 13.09.1995.]

⁵ Būvniecības likums: LV likums. Pieņemts 10.08.1995. [zaudējis spēku 01.10.2014.]

⁶ Ministru kabineta 1997. gada 1. aprīļa noteikumi Nr. 112 „Vispārīgie būvnoteikumi” [zaudēja spēku 01.10.2014.]

akceptētajam būvprojektam.⁷ Savukārt pirms būvatļaujas izdošanas pieņemtie būvvaldes lēmumi, tai skaitā būvprojekta akcepts, ir starplēmumi, kuru mērķis ir būvniecības ieceri pakāpeniski precizēt un novest līdz konkrētam, ar administratīvo aktu apstiprinātam saturam.⁸ Līdz ar to, ja būvdarbi tika veikti bez akceptēta būvprojekta, tas attiecīgi nozīmēja arī to, ka personai nav izsniegta būvatļauja. Tādējādi nav pamata apgalvot, ka 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumā salīdzinājumā ar Būvniecības noteikumiem tika sašaurināta patvaļīgas būvniecības definīcija.

Tātad secināms, ka 1995. gada 10. augusta Būvniecības likums izšķīra divus patvaļīgas būvniecības veidus: 1) būvdarbi, kas tiek veikti bez būvatļaujas un 2) būvdarbi, kas neatbilst akceptētajam būvprojektam.

2011. gada 3. maijā Saeimas prezidijam tika iesniegts likumprojekts „Būvniecības likums”⁹, kas paredzēja jauna būvniecības nozari regulējoša likuma izstrādi. Minētajā likumprojektā sākotnēji nebija ietverts patvaļīgas būvniecības jēdziena skaidrojums. Tikai no šī likumprojekta 16. panta trešās daļas varēja izsecināt, ka likumprojekta izstrādātāji ar jēdzienu „patvaļīga būvniecība” saprot būvdarbus, kas veikti bez būvatļaujas vai neievērojot tajā ietvertos nosacījumus.

Taču Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija, sagatavojot likumprojektu otrajam lasījumam Saeimā, veica tajā izmaiņas, izsakot 18. panta otro daļu šādā redakcijā: „Būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvatļaujas vai pirms tam, kad būvatļaujā, apliecinājuma kartē vai paskaidrojuma rakstā izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, gadījumos, kad attiecīgie lēmumi saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešami, kā arī būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām, ir kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Patvaļīga būvniecība ir arī darbība vai būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda nepieciešama saskaņā ar normatīvajiem aktiem.”¹⁰ Būvniecības likums ar šādu 18. panta otrās daļas redakciju 2013. gada 9. jūlijā tika pieņemts un 2013. gada 30. jūlijā izsludināts,¹¹ un nevienā Saeimas sēdē netika diskutēts par likumprojektā piedāvāto patvaļīgas būvniecības jēdziena skaidrojumu.¹²

⁷ Augstākās tiesas 2012. gada 6. janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-37/2012 10. punkts.

⁸ Augstākās tiesas 2012. gada 27. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-247/2012 8. punkts

⁹ Likumprojekts „Būvniecības likums”. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/458B00BE4708EE82C22578850044E986?OpenDocument> [aplūkots 04.03.2022.]

¹⁰ Likumprojekts otrajam lasījumam „Būvniecības likums” (Nr. 83/Lp11). Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/18952EC3E3FB7B86C2257B28002ECBFE?OpenDocument> [aplūkots 04.03.2022.]

¹¹ Būvniecības likuma teksts. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/9AFB1AB4BB4E536CC2257BAC002D531A?OpenDocument> [aplūkots 05.03.2022.]

¹² Latvijas Republikas 11. Saeimas 2013. gada 14. marta sēdes stenogramma. Pieejama:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/E4FAF6B51A530BB9C2257B36003C0D28?OpenDocument>

Tomēr pirms izsludinātais Būvniecības likums stājās spēkā, Saeima 2014. gada 3. jūlijā pieņēma likumu „Grozījumi Būvniecības likumā”¹³, izsakot izsludinātā Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas otro teikumu šādā redakcijā: „Patvaļīga būvniecība ir arī būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam vai būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda nepieciešama saskaņā ar normatīvajiem aktiem.” Līdz ar to izsludinātajā Būvniecības likumā tika paplašināts patvaļīgas būvniecības jēdziens, tajā ietverot arī būvju ekspluatāciju neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam.

Tātad, kad jaunais Būvniecības likums¹⁴ 2014. gada 1. oktobrī stājās spēkā, no minētā likuma 18. panta otrās daļas izrietēja šādi patvaļīgas būvniecības viedī: 1) būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvatļaujas; 2) būvdarbi, kas uzsākti pirms tam, kad būvatļaujā, apliecinājuma kartē vai paskaidrojuma rakstā izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi; 3) būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām; 4) būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam; 5) būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas.

2019. gada 14. februārī Saeima pieņēma likumu „Grozījumi Būvniecības likumā”¹⁵, ar kuru Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā tika precizēts, ka par patvaļīgu būvniecību ir atzīstami arī būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvniecības ieceres dokumentācijas, akceptētas apliecinājuma kartes vai akceptēta paskaidrojuma raksta, bez būvatļaujas vai pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi. Minēto likuma grozījumu anotācijā norādīts, ka tie izstrādāti, lai veicinātu pāreju uz elektronisku būvniecības procesa realizāciju būvniecības informācijas sistēmā. Proti, grozījumi redakcionāli precizē spēkā esošo likuma regulējumu, izslēdzot atsauces uz tādu lēmumu kā atzīmes veikšanu tieši rakstiskos dokumentos – būvatļaujā, apliecinājuma kartē, paskaidrojuma rakstā –, saglabājot šāda lēmuma nepieciešamību pēc būtības.¹⁶ Tātad ar minētajiem grozījumiem likumdevējs nevēlējās paplašināt Būvniecības likumā noteiktā patvaļīgas būvniecības jēdziena tvērumu, bet gan tikai veikt tajā redakcionālus precizējumus.

Līdz ar to iepriekš norādītajā patvaļīgas būvniecības veidu uzskaitījumā ir veicamas izmaiņas, precizējot 1. un 2. punktu, proti, norādot, ka no Būvniecības likuma¹⁷ izriet, ka par

[aplūkota 05.03.2022.]; Latvijas Republikas 11. Saeimas 2013. gada 9. jūlija sēdes stenogramma. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/D8D10CFF91F0EE25C2257BB1004865A6?OpenDocument> [aplūkota 05.03.2022.]

¹³ Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts 03.07.2014.

¹⁴ Būvniecības likums: LV likums. Pieņemts 09.07.2013. [01.10.2014. red.]

¹⁵ Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts 14.02.2019.

¹⁶ Likumprojekta „Grozījumi Būvniecības likumā” anotācija. Pieejama:

<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/E6F6D5A68242B98CC2258353003CAAFB?OpenDocument> [aplūkota 12.03.2022.]

¹⁷ Būvniecības likums: LV likums. Pieņemts 09.07.2013. [13.03.2019. red.]

patvaļīgu būvniecību tostarp atzīstami: 1) būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvniecības ieceres dokumentācijas, akceptētas apliecinājuma kartes, akceptēta paskaidrojuma raksta vai bez būvatļaujas; 2) būvdarbi, kas tiek veikti pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi.

Ar 2021. gada 15. aprīļa likumu „Grozījumi Būvniecības likumā”¹⁸ (turpmāk – 2021. gada 15. aprīļa grozījumi) visā Būvniecības likumā tika aizstāti vārdi „būvniecības ieceres dokumentācija” ar vārdu „būvprojekts” attiecīgā locījumā. Tādējādi arī minētā likuma 18. panta otrās daļas pirmais teikums tika grozīts, paredzot, ka būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvprojekta, ir kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Šie grozījumi tika veikti ar mērķi novērst neskaidrības Būvniecības likumā izmantotajā terminoloģijā, jo atsevišķu jēdzienu skaidrojumi bija pārāk plaši, un visi termini nebija savstarpēji saskaņoti.¹⁹ Lai gan norādāms, ka sākotnēji 2021. gada 15. aprīļa grozījumu likumprojekta 2. pants paredzēja visā likumā vārdus „būvniecības ieceres dokumentācija” aizstāt ar vārdiem „būvprojektēšanas dokumentācija”. Taču priekšlikumu tabulas likumprojekta otrajam lasījumam 9. priekšlikumā piedāvāts pēdējo aizstāt ar vārdu „būvprojekts”, ko Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija atbalstīja²⁰ un kam 2021. gada 4. februāra sēdē piekrita arī Saeimas deputāti bez jebkādam diskusijām.²¹

Līdz ar to pašlaik Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ir noteikts, ka būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvprojekta, akceptētas apliecinājuma kartes vai akceptēta paskaidrojuma raksta, bez būvatļaujas vai pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, gadījumos, kad attiecīgie lēmumi saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešami, kā arī būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām, ir kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Patvaļīga būvniecība ir arī būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam vai būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda nepieciešama saskaņā ar normatīvajiem aktiem.

Tādējādi var secināt, ka no Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas pēc būtības izriet šādi patvaļīgas būvniecības veidi: 1) būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez: a) būvprojekta; b) akceptētas apliecinājuma kartes; c) akceptēta paskaidrojuma raksta; d) būvatļaujas;

¹⁸ Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts 15.04.2021.

¹⁹ Likumprojekta „Grozījumi Būvniecības likumā” anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument> [aplūkots 18.03.2022.]

²⁰ Likumprojekts otrajam lasījumam „Grozījumi Būvniecības likumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/4EE73FDE0E38D04BC225866C003710A1?OpenDocument> [aplūkots 18.03.2022.]

²¹ Latvijas Republikas 13. Saeimas 2021. gada 4. februāra sēdes stenogramma. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/46E51D7CE558797CC2258679003B0D19?OpenDocument> [aplūkots 18.03.2022.]

2) būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikt pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi; 3) būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām; 4) būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam; 5) būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas.

Kā redzams, Būvniecības likumā norādītais patvaļīgas būvniecības jēdziena skaidrojums salīdzinājumā ar 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumu ir ievērojami plašāks un tajā atsevišķi uzskaitīti vairāki būvniecības dokumenti, bez kuriem nav atļauts uzsākt būvdarbus. Ņemot vērā to, kā Būvniecības likuma 18. panta otrā daļa ir tapusi, proti, ka minētajā tiesību normā ir veikti vairāki grozījumi un atsevišķos gadījumos paredzētās likuma izmaiņas nemaz netika izskaidrotas likumprojektu anotācijās, jo priekšlikumi normas redakcionālajiem grozījumiem parādījās tikai likumprojektu izskatīšanas procesā Saeimā, rodas jautājums, vai visi Būvniecības likumā norādītie patvaļīgas būvniecības veidi ir noteikti pamatoti un vai tie savstarpēji nepārklājas. Tādējādi šā bakalaura darba nākamajā nodaļā autore pievērsīsies Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā noteikto patvaļīgas būvniecības veidu izpētei un analīzei.

2. PATVAĻĪGAS BŪVNICĪBAS VEIDI

2.1. Būvdarbu veikšana bez akceptētas apliecinājuma kartes

Saskaņā ar Būvniecības likuma 3. pantu šo likumu piemēro būvju būvniecības gadījumos. Minētā likuma 1. panta 3. punktā ir noteikts, ka būve ir būvdarbu rezultātā radusies ar zemi vai gultni saistīta ķermeniska lieta (ēka vai inženierbūve), kurai ir nosakāms būves lietošanas veids. Atbilstoši Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumu Nr. 500 „Vispārīgie būvnoteikumi”²² (turpmāk – Vispārīgie būvnoteikumi) 4. punktam būves iedala trīs grupās atkarībā no būvniecības sarežģītības pakāpes un iespējamās ietekmes uz cilvēku dzīvību, veselību un vidi. Pirmā ir zemākā, bet trešā ir augstākā grupa. No minēto noteikumu 1. pielikuma izriet, ka atsevišķi gan ēkas, gan inženierbūves ir iedalītas minētajās trīs grupās.

Vispārīgo būvnoteikumu 70. punktā ir noteikts, ka pirmās grupas būvju būvniecību ierosina, iesniedzot būvvaldē paskaidrojuma rakstu vai apliecinājuma karti. Būvvaldē iesniedzamo dokumentu saturu un apjomu nosaka speciālie būvnoteikumi. Savukārt atbilstoši minēto noteikumu 73. punktam otrās un trešās grupas jaunu būvju būvniecībai, kā arī esošo būvju pārbūvei, atjaunošanai, restaurācijai, ierīkošanai, novietošanai vai nojaukšanai būvniecības ierosinātais būvvaldē iesniedz speciālajos būvnoteikumos noteikto būvniecības ieceres iesniegumu un dokumentus. Tātad ir nepieciešams aplūkot speciālajos būvnoteikumos ietvertās prasības.

Atbilstoši Būvniecības likuma 5. panta pirmās daļas 2. punktam likuma izpildei Ministru kabinets izdod speciālos būvnoteikumus. Uz minētās tiesību normas pamata Ministru kabinets ir tostarp izdevis 2014. gada 2. septembra noteikumus Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi”²³ (turpmāk – Ēku būvnoteikumi). Minēto noteikumu 6. punktā ir norādīts, ka atkarībā no plānotās būvniecības ieceres, vispārīgajos būvnoteikumos noteiktās ēku grupas un būvniecības veida ir šādi būvniecības ieceres iesnieguma veidi: paskaidrojuma raksts vai būvniecības iesniegums. Minēto noteikumu 7.² punktā ir uzskaitīti tie gadījumi, kad izmanto paskaidrojuma rakstu, piemēram, šāds būvniecības ieceres iesniegums nepieciešams, ja paredzēta pirmās grupas ēkas vai tās daļas restaurācija (7.² 3. apakšpunkts). Savukārt saskaņā ar Ēku būvnoteikumu 7.³ punktu pārējos gadījumos, kas nav minēti šo noteikumu 7. (gadījumi, kad būvniecības ieceres dokumenti nav nepieciešami), 7.¹ (gadījumi, kad nepieciešams paziņojums par būvniecību) un 7.² punktā, izstrādā būvprojektu minimālā sastāvā un saņem būvatļauju.

²² Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumi Nr. 500 „Vispārīgie būvnoteikumi”

²³ Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumi Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi”

Tātad no minētā izriet, ka atsevišķos gadījumos personai ēkas būvniecībai var būt nepieciešams paskaidrojuma raksts vai būvatļauja, taču Ēku būvnoteikumos nav nekas minēts par apliecinājuma kartes izmantošanu. Arī Ministru kabineta 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 „Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi” (turpmāk – Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi), kas arī izdoti saskaņā ar Būvniecības likuma 5. panta pirmās daļas 2. punktu, ir atrodams līdzīgs regulējums, proti, ir uzskaitīts, kādos gadījumos ir nepieciešams paskaidrojuma raksts (6.² punkts) vai iesniedzams būvniecības iesniegums, lai saņemtu būvatļauju (6.³ punkts), taču nav norādīts, kādu inženierbūvju būvniecības procesā būtu vajadzīga apliecinājuma karte.

Šajā sakarā ir būtiski norādīt, ka ar Ministru kabineta 2022. gada 11. janvāra noteikumiem Nr. 6 „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi””²⁴ (turpmāk – 2022. gada 11. janvāra grozījumi) tika grozīts Ēku būvnoteikumu 6. punkts, izslēdzot no tā apliecinājuma karti kā vienu no būvniecības ieceres iesniegumu veidiem. Minēto grozījumu anotācijā norādīts, ka to mērķis ir vienkāršot ēku vai to daļu atjaunošanas un pārbūvju saskaņošanu, veicinot ātrāku un efektīvāku būvniecības procesu, mazinot administratīvo slogu un izmaksas. Turpmāk ēku būvniecības procesu varēs ierosināt ar paskaidrojuma rakstu vai būvniecības iesniegumu, atsakoties no apliecinājuma kartes.²⁵ Proti, tiek atvieglotas izvirzītās prasības ēku būvniecībai, tostarp paredzot, ka turpmāk atsevišķu būvdarbu veikšanas gadījumā apliecinājuma kartes vai būvatļaujas vietā būs nepieciešams tikai paskaidrojuma raksts.²⁶ Līdzīgi grozījumi veikti arī Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumos ar Ministru kabineta 2021. gada 20. aprīļa noteikumiem Nr. 245 „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 „Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi”” (turpmāk – 2021. gada 20. aprīļa grozījumi).²⁷ Minēto grozījumu anotācijā arī ir norādīts, ka tiek paredzēta atteikšanās no apliecinājuma kartes.²⁸

Papildus norādāms, ka, pamatojoties uz Būvniecības likuma 5. panta pirmās daļas 2. punktu, Ministru kabinets ir izdevis arī citus speciālos būvnoteikumus: 2014. gada

²⁴ Ministru kabineta 2022. gada 11. janvāra noteikumi Nr. 6 „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi””

²⁵ Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi”” anotācija. Pieejama:

https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/5bb4f7fd-8c40-4286-ace7-4cd27ce3f414/download [aplūkota 26.03.2022.]

²⁶ Ibid.

²⁷ Ministru kabineta 2021. gada 20. aprīļa noteikumi Nr. 245 „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 „Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi””

²⁸ Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 „Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi”” anotācija. Pieejama:

http://tap.mk.gov.lv/doc/2021_04/EManot_190221_groz253_groz480.602.docx [aplūkota 26.03.2022.]

19. augusta noteikumus Nr. 501 „Elektronisko sakaru inženierbūvju būvnoteikumi”²⁹, 2014. gada 2. septembra noteikumus Nr. 530 „Dzelzceļa būvnoteikumi”³⁰, 2014. gada 16. septembra noteikumus Nr. 550 „Hidrotehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumi”³¹, 2014. gada 14. oktobra noteikumus Nr. 631 „Latvijas Republikas iekšējo jūras ūdeņu, teritoriālās jūras un ekskluzīvās ekonomiskās zonas būvju būvnoteikumi”³², 2014. gada 14. oktobra noteikumus Nr. 633 „Autoceļu un ielu būvnoteikumi”³³ un 2015. gada 24. novembra noteikumus Nr. 661 „Ar radiācijas drošību saistīto būvju būvnoteikumi”³⁴. Aplūkojot arī šos noteikumus, kopumā redzams, ka tajos vai nu nemaz nav bijusi norādīta nepieciešamība saņemt apliecinājuma karti, vai arī šāda prasība pēc attiecīgo Ministru kabineta noteikumu grozījumiem vairs nav noteikta. Arī būvniecības informācijas sistēmas mājaslapā ir norādīts, ka apliecinājuma karte no 2022. gada 1. marta būvniecības procesa uzsākšanai vairs netiek izmantota.³⁵

Līdz ar to secināms, ka Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā būtu nepieciešams veikt grozījumus, no minētās tiesību normas izslēdzot tādu patvaļīgas būvniecības veidu kā būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez akceptētas apliecinājuma kartes, jo minētais būvniecības dokuments ne ēku, ne inženierbūvju būvniecības procesa uzsākšanai vairs netiek izmantots.

2.2. Būvdarbu veikšana bez būvprojekta, akceptēta paskaidrojuma raksta, būvatļaujas vai pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi

No šā darba 2.1. apakšnodaļā norādītā izriet, ka personai ēku vai inženierbūvju būvniecības gadījumā ir jāvēršas kompetentajā institūcijā ar būvniecības ieceres iesniegumu – paskaidrojuma rakstu vai būvniecības iesniegumu, ja attiecīgo būvdarbu veikšanai nepieciešams saņemt būvatļauju.

Saskaņā ar Būvniecības likuma 14. panta trešo daļu, izskatot būvniecības ieceres iesniegumu, būvvalde atkarībā no būvniecības ieceres veida lemj par: 1) būvatļaujas izdošanu,

²⁹ Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumi Nr. 501 „Elektronisko sakaru inženierbūvju būvnoteikumi”

³⁰ Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumi Nr. 530 „Dzelzceļa būvnoteikumi”

³¹ Ministru kabineta 2014. gada 16. septembra noteikumi Nr. 550 „Hidrotehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumi”

³² Ministru kabineta 2014. gada 14. oktobra noteikumi Nr. 631 „Latvijas Republikas iekšējo jūras ūdeņu, teritoriālās jūras un ekskluzīvās ekonomiskās zonas būvju būvnoteikumi”

³³ Ministru kabineta 2014. gada 14. oktobra noteikumi Nr. 633 „Autoceļu un ielu būvnoteikumi”

³⁴ Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumi Nr. 661 „Ar radiācijas drošību saistīto būvju būvnoteikumi”

³⁵ Izmāņas būvniecības procesa ierosināšanā BIS no 2022. gada 1. marta. Pieejams:

<https://bis.gov.lv/news/izmainas-buvniecibas-procesa-ierosinasana-bis-no-2022-gada-1-marta> [aplūkots 27.03.2022.]

atteikumu izdot būvatļauju vai būvniecības ieceres publisku apspriešanu; 2) būvniecības ieceres akceptu vai atteikumu akceptēt būvniecības ieceri, ja būvdarbu veikšanai nepieciešama apliecinājuma karte un paskaidrojuma raksts. Augstākā tiesa ir atzinusi, ka būvatļauja ir administratīvais akts, kas vispārīgi pieļauj konkrētās būvniecības ieceres īstenošanu.³⁶ Minētā atziņa pēc būtības ir attiecināma arī uz akceptētu paskaidrojuma rakstu, proti, būvvalde, paskaidrojuma rakstā izdarot atzīmi par būvniecības ieceres akceptu, atļauj personai īstenot attiecīgo būvniecību. Tātad gan būvatļauja, gan akceptēts paskaidrojuma raksts ir administratīvais akts, kas tā adresātam rada tiesiskas sekas un ko trešās personas, kuru tiesības ir aizskartas, var apstrīdēt un pārsūdzēt.³⁷

Būvniecības likuma 15. panta pirmās daļas 3. punktā ir noteikts, ka būvatļauju izdod, ja atbilstoši būvniecības jomas normatīvo aktu prasībām ir izstrādāts būvprojekts. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 2.12. apakšpunktu būvprojekts minimālā sastāvā ir nepieciešamais grafisko un teksta dokumentu kopums, kas ataino būves pamatideju (būves apjoms, novietojums, būves lietošanas veids) un ir pamats būvatļaujas izdošanai. Tādējādi atšķirībā no 1995. gada 10. augusta Būvniecības likuma jaunais būvniecības procesa regulējums paredz, ka būvatļauja tiek izsniegta, pamatojoties uz būvniecības ieceres iesniegumu un būvprojektu minimālā sastāvā pirms projektēšanas darbu uzsākšanas.³⁸ Minētais atspoguļojas arī tiesu praksē, piemēram, Augstākās tiesas 2021. gada 29. oktobra spriedumā tiesa ir norādījusi, ka šobrīd spēkā esošais Būvniecības likums un uz tā pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi paredz sistēmu, kurā būvniecības process tiek uzsākts, personai vērsoties iestādē ar būvprojektu minimālā sastāvā un lūdzot būvatļaujas izdošanu.³⁹ Tātad, lai saņemtu būvatļauju, personai ir jāizstrādā būvprojekts minimālā sastāvā.

Atbilstoši Būvniecības likuma 16. panta pirmajai daļai pēc būvatļaujas saņemšanas tiek uzsākta būvatļaujas nosacījumu izpilde, nodrošinot būvprojekta izstrādi vispārīgajos un speciālajos būvnoteikumos noteiktajā apjomā. Vispārīgo būvnoteikumu 74. punktā ir noteikts, ka būvvalde, saņemot būvatļaujā norādītos dokumentus, kas apliecina projektēšanas nosacījumu izpildi, pārliedz, ka būvprojekts atbilst vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam, lokālplānojumam (ja tāds ir izstrādāts) un detālplānojumam (ja tas nepieciešams saskaņā ar normatīvajiem aktiem), būvprojektam ir izstrādātas visas nepieciešamās daļas, kā arī ir saņemta tehnisko noteikumu izdevēja piekrišana būvprojekta risinājumiem. Savukārt saskaņā

³⁶ Augstākās tiesas 2019. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-65/2019 8. punkts

³⁷ Skat., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2021. gada 2. jūlija spriedumu lietā Nr. A420400614 (pieteikums par būvatļaujas atcelšanu); Administratīvās rajona tiesas 2021. gada 9. aprīļa spriedumu lietā Nr. A420158520 (pieteikums par lēmuma, ar kuru akceptēts paskaidrojuma raksts, atcelšanu)

³⁸ Jaunais būvniecības process vērsti uz kvalitāti un atbildību. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/zinas/265171-jaunais-buvniecibas-process-versts-uz-kvalitati-un-atbildibu/> [aplūkots 01.04.2022.]

³⁹ Augstākās tiesas 2021. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-73/2021 19. punkts

ar minēto noteikumu 75. punktu, ja būvvalde, pārbaudot projektēšanas nosacījumu izpildi, konstatē acīmredzamas neatbilstības normatīvo aktu vai tehnisko noteikumu prasībām, tā ir tiesīga lūgt speciālajos būvnoteikumos noteiktajā kārtībā precizēt būvprojektu un neizdarīt atzīmi par projektēšanas nosacījumu izpildi.

Līdz ar to secināms, ka pēc tam, kad persona ir saņēmusi būvatļauju, tā uzsāk projektēšanas nosacījumu izpildi, tostarp izstrādā būvprojektu pilnā apjomā. Ja izstrādātais būvprojekts atbilst normatīvo aktu un tehnisko noteikumu prasībām un ir izpildīti arī pārējie projektēšanas nosacījumi, tad būvvalde izdara atzīmi par projektēšanas nosacījumu izpildi. Šāda būvniecības procesa kārtība gadījumos, ja būvdarbu veikšanai ir nepieciešama būvatļauja, nostiprināta arī tiesu praksē, piemēram, no Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 30. decembra sprieduma izriet, ka atzīme par projektēšanas nosacījumu izpildi būvatļaujā izdarīta, pamatojoties uz pilno būvprojektu.⁴⁰

Saskaņā ar Būvniecības likuma 17. panta pirmo daļu būvdarbus drīkst uzsākt pēc tam, kad būvvalde ir izdarījusi atzīmi par būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, ja būvdarbu veikšanai nepieciešama apliecinājuma karte vai paskaidrojuma raksts, vai atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, ja būvdarbu veikšanai nepieciešama būvatļauja un tā kļuvusi neapstrīdama. Tātad tikai pēc tam, kad būvvalde, tostarp pamatojoties uz izstrādāto būvprojektu, ir veikusi atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, persona ir tiesīga uzsākt būvdarbus.

No visa iepriekš minētā var secināt – ja persona veic būvdarbus bez būvprojekta, tas nozīmē arī to, ka būvvalde nav izdarījusi atzīmi par projektēšanas nosacījumu izpildi, proti, persona ir uzsākusi veikt būvdarbus pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi. Līdz ar to Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā norādītais patvaļīgas būvniecības veids – būvdarbu veikšana pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi – aptver arī būvniecību bez būvprojekta, tādējādi nav pamata pēdējo izdalīt kā atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu. Ja minētajā tiesību normā likumdevējs ar terminu „būvprojekts” ir domājis arī būvprojektu minimālā sastāvā, tad būvdarbu veikšana bez minētā būvniecības dokumenta nozīmētu arī to, ka persona veic būvdarbus bez būvatļaujas. Attiecīgi patvaļīgas būvniecības veids – būvdarbu veikšana bez būvatļaujas – sevī ietver arī būvniecību, kas tiek veikta bez būvprojekta minimālā sastāvā, tādējādi arī no šāda aspekta nav pamata atsevišķi izdalīt tādu patvaļīgas būvniecības veidu kā būvdarbu veikšana bez būvprojekta.

Papildus norādāms, ka, visticamāk, iepriekš minēto patvaļīgas būvniecības veidu pārklāšanās ir saistīta ar šā darba pirmajā nodaļā aprakstītajiem 2021. gada 15. aprīļa

⁴⁰ Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 30. decembra sprieduma lietā Nr. A420179419 14. punkts

grozījumiem, jo ar tiem visā Būvniecības likumā vienlaicīgi tika aizstāti vārdi „būvniecības ieceres dokumentācija” ar vārdu „būvprojekts” attiecīgā locījumā. Tādējādi netika atsevišķi pievērsta uzmanība jautājumam par to, kā minētie grozījumi ietekmēs konkrēti Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas saturu.

Ņemot vērā minēto, autores ieskatā, Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ir pamatoti norādīts, ka būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez akceptēta paskaidrojuma raksta, bez būvatļaujas vai pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, ir kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Savukārt attiecībā uz būvdarbu veikšanu bez būvprojekta autore ierosina no minētā panta otrās daļas pirmā teikuma izslēgt vārdu „būvprojekta”, proti, būvdarbus, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvprojekta, nenoteikt kā atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu.

2.3. Būvniecība neatbilstoši būvprojektam un normatīvo aktu prasībām

Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā likumdevējs ir norādījis, ka būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām, ir kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Lasot šo normu, rodas jautājums, vai likumdevējs ir vēlējies noteikt vienu patvaļīgas būvniecības veidu, proti, abas pazīmes būtu jāskata kumulatīvi un par patvaļīgu būvniecību būtu atzīstami tikai tādi būvdarbi, kas ne tikai neatbilst būvprojektam, bet arī ir pretrunā ar kādu normatīvajos aktos noteiktu prasību, vai arī ar minēto frāzi likumdevējs ir vēlējies izdalīt divus patvaļīgas būvniecības veidus: būvdarbus, kas neatbilst būvprojektam, un būvdarbu veikšanu neatbilstoši normatīvo aktu prasībām. Piemēram, Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta mājaslapā ir norādīts, ka patvaļīga būvniecība tostarp ir būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam vai normatīvo aktu prasībām.⁴¹ Tātad minētā iestāde Būvniecības likuma 18. panta otro daļu interpretē tādējādi, ka būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam un normatīvo aktu prasībām ir divi atšķirīgi patvaļīgas būvniecības veidi. Taču ir jānoskaidro, vai Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta sniegtais minētās tiesību normas tulkojums ir pamatots.

Kā jau šā darba pirmajā nodaļā tika norādīts, sākotnēji likumprojektā „Būvniecības likums” nebija iekļauts patvaļīgas būvniecības jēdziena skaidrojums, un, tikai sagatavojot minēto likumprojektu otrajam lasījumam Saeimā, tajā veica izmaiņas, Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā tostarp iekļaujot tādu patvaļīgas būvniecības veidu kā būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām. Līdz ar to likumprojekta „Būvniecības likums” anotācijā nav atrodams skaidrojums tam, kā tieši likumdevējs bija vēlējies, lai tiesību

⁴¹ Īpašuma uzturēšana un patvaļīga būvniecība. Pieejams: <https://www.rdpad.lv/ipasuma-uzturesana-un-patvalīga-buvniecība/> [aplūkots 11.04.2022.]

normu piemērotāji interpretētu šo frāzi, kā arī nevienā Saeimas sēdē netika diskutēts par likumprojektā piedāvāto patvaļīgas būvniecības jēdziena skaidrojumu. Tā kā, izpētot Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas izstrādāšanas un pieņemšanas materiālus (likumprojektu „Būvniecības likums”, tā anotāciju un Saeimas sēžu stenogrammas), nav izdevis noskaidrot likumdevēja gribu un minētās tiesību normas mērķi, vēsturiskās tiesību normu iztulkošanas metodes ietvaros ir jāaplūko arī tas, kā attiecīgais tiesību jautājums tika regulēts agrāk.⁴²

No šā darba pirmajā nodaļā analizētās patvaļīgas būvniecības jēdziena vēsturiskās attīstības redzams, ka Būvniecības noteikumos un vēlāk arī 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumā bija noteikts, ka patvaļīga būvniecība ir būvdarbi, kas tiek veikti neatbilstoši būvprojektam. Tātad pirms Būvniecības likuma spēkā stāšanās tiesiskais regulējums paredzēja, ka būvdarbi, kas tika veikti ar atkāpēm no būvprojekta, tika atzīti par atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu.

Pievēršoties pašreizējā tiesiskā regulējuma analīzei, vispirms ir būtiski norādīt uz to, ka atbilstoši Būvniecības likuma 17. panta otrajai daļai būvdarbus organizē un veic atbilstoši būvprojektam un būvatļaujas nosacījumiem, kā arī ievērojot normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus un prasības, lai netiktu nodarīts kaitējums videi vai tas būtu pēc iespējas mazāks un resursu patēriņš būtu ekonomiski un sociāli pamatots. Savukārt Vispārīgo būvnoteikumu 99. punktā ir noteikts, ka atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākums ir nodrošināt kvalitatīvu būvdarbu veikšanu atbilstoši būvprojektam un darbu veikšanas projektam, kā arī ievērojot citus būvniecību reglamentējošos normatīvos aktus un būvizstrādājumu izmantošanai noteiktās tehnoloģijas. Tātad būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam pati par sevi jau ir atzīstama par normatīvo aktu pārkāpumu. Proti, būvniecība neatbilstoši būvprojektam vienlaikus ir arī būvniecība, kas neatbilst normatīvo aktu prasībām, jo persona ir īstenojusi tādu būvniecību, kurai būvvalde nemaz nav devusi atļauju, ja atbilstoši tiesību normām šāda atļauja ir bijusi nepieciešama. Tādējādi rodas jautājums, vai likumdevējs Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ar vārdiem „neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām” ir vēlējies norādīt, ka būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam pati par sevi nav pietiekama, lai būvniecība tiktu atzīta par patvaļīgu, un papildus ir nepieciešams konstatēt vēl kādu normatīvo aktu pārkāpumu.

Runājot par būvdarbu neatbilstību normatīvo aktu prasībām norādāms, ka ir izšķirams būvniecības formālais un materiālais prettiesiskums. Par būvniecības formālo prettiesiskumu var runāt gadījumos, kad tiesībām atbilstošu stāvokli būtu iespējams panākt, saņemot

⁴² Rezevska D. Komentārs Administratīvā procesa likuma 17. pantam. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 272. lpp.

nepieciešamo atļauju no būvvaldes arī vēlāk.⁴³ Turpretī materiāli prettiesiska būve būs tad, ja kāds normatīvais akts aizliedz vai ierobežo konkrēta veida būvniecību.⁴⁴ Tātad būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam var būt vai nu formāli prettiesiska, ja veiktās izmaiņas būves risinājumā nav pretrunā ar materiālajām tiesību normām, taču nav ievērotas formālās prasības, proti, tās nav saskaņotas likumā noteiktajā kārtībā, vai arī materiāli prettiesiska, ja veiktas tādas atkāpes no būvprojekta, ko nepieļauj materiālās tiesību normas.

Ņemot vērā minēto, var secināt, ka pēc būtības jebkuri būvdarbi, kas veikti ar atkāpēm no būvprojekta, pārkāpj vismaz formālās likuma prasības, kas paredz, ka veiktās izmaiņas ir jāsaskaņo ar kompetento iestādi. Līdz ar to, skatoties no šāda aspekta, Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā nebūtu nepieciešams atkārtoti norādīt, ka patvaļīga ir tāda būvniecība, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām, jo būves neatbilstība būvprojektam vienlaikus nozīmē arī normatīvajos aktos noteikto būvniecības procesa formālo prasību neievērošanu.

Tādējādi ir jānoskaidro, vai no Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas izriet prasība papildus būvdarbu neatbilstībai būvprojektam konstatēt arī to, ka ir veikta tāda būvniecība, ko vispārīgi aizliedz vai ierobežo kāda konkrēta tiesību norma, citiem vārdiem, konstatēt, ka būve ir materiāli prettiesiska. Piemēram, persona neatbilstoši būvprojektam ir uzbūvējusi ēku ar dzīvojamām telpām, kuru augstums ir 2 metri, un minētie būvdarbi būtu atzīstami par patvaļīgiem tāpēc, ka tie neatbilst Ministru kabineta 2021. gada 19. oktobra noteikumu Nr. 693 „Būvju vispārīgo prasību būvnormatīvs LBN 200-21”⁴⁵ 7.2. apakšpunktam, kurā noteikts, ka minimālais augstums no tīrās grīdas atzīmes līdz griestu konstrukcijas apdares apakšējai virsmai dzīvojamās telpās ir 2,5 metri.

Iztulkojot Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ietvertu tiesību normu, izmantojot sistēmisko interpretācijas metodi, proti, noskaidrojot tiesību normas jēgu saistībā ar citām tiesību normām, konstatējams turpmākais. Minētā likuma 18. panta ceturtais daļas 2. punktā ir norādīts, ka, veicot būvdarbu kontroli, būvinspektori atbilstoši to iestāžu kompetencei, kurās viņi nodarbināti, pārbauda būvdarbu veikšanas atbilstību būvprojektam un normatīvo aktu prasībām. Taču atbilstoši minētā panta sestajai daļai, ja saskaņā ar šā panta ceturtais daļas 2. punktu būvinspektors konstatē atkāpes no būvvaldei iesniegtā būvprojekta, viņš aptur būvdarbus un sagatavo atzinumu. Būvvalde var pieņemt lēmumu par atļauju turpināt būvdarbus un iespēju mainīt būvatļaujas nosacījumus, ja tiek konstatēti šā likuma 17. panta 2.¹ daļā

⁴³ Čepāne I., Meiere S. Patvaļīgā būvniecība, Satversme un vispārīgie tiesību principi. Jurista Vārds, 07.10.2003., Nr. 36 (294)

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ministru kabineta 2021. gada 19. oktobra noteikumi Nr. 693 „Būvju vispārīgo prasību būvnormatīvs LBN 200-21”

minētie apstākļi (ievērota Būvniecības likuma 16. pantā noteiktā projektēšanas kārtība). Tātad, lai būvinspektoram rastos tiesības apturēt būvdarbus, viņam pietiek konstatēt to, ka būvdarbi tiek veikti neatbilstoši būvprojektam, un tos ir iespējams turpināt tad, ja veiktās izmaiņas būvprojektā ir saskaņotas ar būvvaldi.

Saskaņā ar Būvniecības likuma 19. panta trešās daļas trešo teikumu, ja būvdarbi veikti neatbilstoši būvprojektam, uz kura pamata būvvalde vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, ir izdevusi būvatļauju vai akceptējusi būvniecības ieceri, tad par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu atbild būvniecības ierosinātājs vai tā tiesību pārņēmējs. Savukārt Būvniecības likuma 25. pantā ir noteikta administratīvā atbildība par patvaļīgu būvniecību, un minētā panta otrās daļas 3. punktā ir noteikts, ka par būvdarbu veikšanu ar atkāpēm no būvprojekta, ja izmaiņas būvprojektā nav saskaņotas šajā likumā noteiktajā kārtībā un konstatētas atkāpes no būvprojekta, kura realizācijai ir nepieciešama būvatļauja, piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai līdz četrsimt naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai — līdz piecsimt naudas soda vienībām. Tātad no minētajām Būvniecības likuma normām izriet, ka būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam ir atzīstama par patstāvīgu patvaļīgas būvniecības veidu un, lai šādu būvniecību atzītu par patvaļīgu, nav nepieciešams papildus konstatēt, ka uzbūvētā būve ir arī materiāli prettiesiska.

Tāpat Vispārīgajos būvnoteikumos ir noteikts, ka atsevišķos gadījumos būvniecības procesā ir nepieciešams veikt autoruzraudzību vai būvuzraudzību. Atbilstoši minēto noteikumu 102. punktam autoruzraudzības mērķis ir nepieļaut būvniecības dalībnieku patvaļīgas atkāpes no akceptētās ieceres un izstrādātā būvprojekta, kā arī normatīvo aktu un standartu pārkāpumus būvdarbu gaitā. Kā arī saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 113.6. apakšpunktu autoruzraugam ir pienākums iesniegt būvniecības ierosinātājam vai būvvaldei motivētu informāciju, ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no būvprojekta vai netiek ievērotas normatīvo aktu prasības. Savukārt attiecībā uz būvuzraudzību Vispārīgo būvnoteikumu 126.3. apakšpunktā ir noteikts, ka būvuzraugam ir tiesības, ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no būvprojekta vai netiek ievērotas Latvijas būvnormatīvos vai darba aizsardzību, vides aizsardzību un ugunsdrošību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktās prasības, pārtraukt būvdarbus uz laiku, kamēr tiek novērsti konstatētie trūkumi. Tātad arī no minētajām Vispārīgo būvnoteikumu normām izriet, ka patvaļīgas atkāpes no būvprojekta ir atzīstamas par būvniecības procesa trūkumu neatkarīgi no tā, vai normatīvie akti vispārīgi pieļauj realizēto būvniecību.

Līdz ar to, sistēmiski aplūkojot būvniecības procesu regulējošās tiesību normas, secināms, ka apstākļi vien, ka būvdarbi tiek veikti neatbilstoši būvprojektam, ir pietiekams, lai atzītu būvniecību par patvaļīgu, un nav nepieciešams papildus konstatēt, ka būvdarbi vienlaikus

neatbilst arī kādai normatīvajos aktos noteiktai prasībai, kas nosaka, kādi ir pieļaujamie būves risinājumi.

Tāpat, izpētot vispārējās jurisdikcijas tiesu praksi par administratīvo pārkāpumu lietām patvaļīgas būvniecības gadījumos, secināms, ka pietiek konstatēt to, ka būvobjektā tiek veikti būvdarbi ar patvaļīgām atkāpēm no būvprojekta, lai tos varētu atzīt par patvaļīgu būvniecību un piemērot administratīvo sodu. Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 7. jūnija spriedumā tika konstatēts, ka būvobjektā ir veikti būvdarbi ar atkāpēm no būvprojekta, tādējādi atbilstoši Būvniecības likuma 18. panta otrajai daļai būvdarbi kvalificējami kā patvaļīga būvniecība, līdz ar to ir izdarīts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa⁴⁶ 152. panta otrajā daļā paredzētais administratīvais pārkāpums.⁴⁷ Minētajā spriedumā tiesa papildus neanalizēja to, vai būvprojekta izmaiņas normatīvie akti vispārīgi pieļauj. Vēl jo vairāk, spriedumā tika norādīts, ka būvvalde izmaiņu projektu vēlāk bija saskaņojusi, taču būvniecība, kas tika veikta būvobjektā līdz izmaiņu projekta saskaņošanas brīdim, ir kvalificējama kā patvaļīga.

Tātad no Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 7. jūnija sprieduma izriet, ka būvdarbi, kas veikti neatbilstoši būvprojektam, tiek atzīti par patvaļīgu būvniecību pat tad, ja ir izbūvēts tāds risinājums, kas vispārīgi ir atbilstošs normatīvo aktu prasībām un ko būvvalde vēlāk ir atzinusi par tiesisku un saskaņojusi. Proti, par patvaļīgu ir atzīstama arī būvniecība, kas ir formāli prettiesiska. Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2016. gada 20. oktobra spriedumu minētais spriedums atzīts par pamatotu un atstāts negrozīts.⁴⁸ Tāda pati pieeja Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas interpretācijai, proti, ka būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam ir patstāvīgs patvaļīgas būvniecības veids, konstatējama arī citos vispārējās jurisdikcijas un administratīvo tiesu spriedumos.⁴⁹ Turklāt Augstākā tiesa ir atzinusi, ka būvniecības procesa mērķis nodrošināt kvalitatīvu un drošu objektu būvniecību nav sasniedzams, ja būvniecība notiek ar patvaļīgām atkāpēm no būvprojektā paredzētā.⁵⁰

Ņemot vērā minēto, secināms, ka nav pamata sašaurināt Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā norādīto patvaļīgas būvniecības veidu, nosakot, ka būvdarbi būtu atzīstami par patvaļīgiem tikai tad, ja tie neatbilstu būvprojektam un normatīvo aktu prasībām, kas nosaka, kādi ir pieļaujamie būves risinājumi, proti, ka vienlaikus būtu jākonstatē arī tas, ka būve ir

⁴⁶ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LV likums. Pieņemts: 07.12.1984. [zaudējis spēku 01.07.2020.]

⁴⁷ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. 130033916

⁴⁸ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2016. gada 20. oktobra spriedums lietā Nr. 130033916

⁴⁹ Skat., piemēram, Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama 2017. gada 26. jūnija spriedumu lietā Nr. 1A33002917, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2017. gada 4. oktobra spriedumu lietā Nr. 1A29002617/21, Administratīvās rajona tiesas 2021. gada 26. janvāra spriedumu lietā Nr. A420185820, Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. A420291317 11. punktu, Augstākās tiesas 2019. gada 29. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-425/2019 12. punktu.

⁵⁰ Augstākās tiesas 2018. gada 13. jūlija lēmuma lietā Nr. SKA-1281/2018 8. punkts

materiāli prettiesiska. Līdz ar to būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam ir atzīstama par atsevišķu un patstāvīgu patvaļīgas būvniecības veidu. Attiecīgi paliek neatbildēts jautājums, vai no Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas izriet, ka būvdarbu veikšana neatbilstoši normatīvo aktu prasībām ir uzskatāma par patstāvīgu patvaļīgas būvniecības veidu.

Autores ieskatā, Būvniecības likuma 18. panta otrā daļa nav interpretējama tādējādi, ka būvdarbi, kas veikti neatbilstoši normatīvo aktu prasībām, būtu uzskatāmi par atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu, turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

Pirmkārt, minētais patvaļīgas būvniecības veids ir ļoti plašs un aptver visus pārējos Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā uzskaitītos patvaļīgas būvniecības veidus. Proti, būvdarbu veikšana bez būvatļaujas, pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi u.c. vienlaikus ir arī būvniecība neatbilstoši normatīvo aktu prasībām. Līdz ar to, ja pieņemtu, ka būvdarbu veikšana neatbilstoši normatīvo aktu prasībām ir uzskatāma par atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu, tad rastos jautājums, kāpēc likumdevējs Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ir konkrēti un detalizēti veicis pārējo patvaļīgas būvniecības veidu uzskaitījumu.

Otrkārt, aplūkojot šo jautājumu no vēsturiskā aspekta, ņemot vērā šā darba pirmajā nodaļā norādīto, konstatējams, ka pirms Būvniecības likuma spēkā stāšanās būvniecības procesu regulējošajos normatīvajos aktos patvaļīgas būvniecības jēdziens nebija definēts tik plaši, proti, nosakot, ka jebkuri būvdarbi, kas neatbilst tiesību normām, būtu kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Tieši pretēji, normatīvajos aktos bija uzskaitīti konkrēti patvaļīgas būvniecības veidi. Kā arī Būvniecības likuma izstrādes materiālos nav atrodamas norādes, ka likumdevējs būtu vēlējis tik ievērojami paplašināt patvaļīgas būvniecības jēdziena tvērumu. Turklāt norādāms, ka Būvniecības likumā ar 2019. gada 21. novembra grozījumiem tika iekļautas tiesību normas par administratīvajiem pārkāpumiem būvniecības jomā.⁵¹ Minēto grozījumu likumprojekta anotācijā ir norādīts, ka Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ir noteiktas darbības, kuras ir uzskatāmas par patvaļīgu būvniecību, un patvaļīgas būvniecības jēdziens jaunajā likumā ir precizēts, salīdzinot ar iepriekšējo būvniecības regulējumu, proti, 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumu.⁵² Tātad no minētās anotācijas izriet, ka likumdevēja mērķis, pieņemot jauno Būvniecības likumu, bija precizēt 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumā noteikto patvaļīgas būvniecības jēdzienu, nevis to ievērojami paplašināt.

Treškārt, Būvniecības likuma 25. pantā ir noteikta administratīvā atbildība par patvaļīgu būvniecību. No minētās tiesību normas pirmās daļas izriet, ka ir paredzēta atbildība par būvdarbu uzsākšanu vai veikšanu uz zemes gabala, būvē vai tās daļā, ja paskaidrojuma rakstā,

⁵¹ Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts: 21.11.2019.

⁵² Likumprojekta „Grozījumi Būvniecības likumā” anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/5DC678A5CFA03DAEC2258382002FAFE6?OpenDocument> [aplūkota 15.04.2022.]

apliecinājuma kartē vai būvatļaujā nav izdarīta atzīme par būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, vai arī ja būvatļaujā nav izdarīta atzīme par projektēšanas nosacījumu izpildi. Kā arī administratīvā atbildība noteikta par tādiem būvdarbiem, kas veikti bez paskaidrojuma raksta, bez apliecinājuma kartes vai bez būvatļaujas. Būvniecības likuma 25. panta otrajā daļā paredzēta administratīvā atbildība par būvdarbu veikšanu ar atkāpēm no būvprojekta, ja izmaiņas būvprojektā nav saskaņotas šajā likumā noteiktajā kārtībā, savukārt minētā panta trešajā daļā ir noteikts, ka administratīvo sodu var piemērot arī par būves vai tās daļas ekspluatāciju neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam. Tātad Būvniecības likuma 25. pantā ir noteikta administratīvā atbildība par visiem minētā likuma 18. panta otrajā daļā norādītajiem patvaļīgas būvniecības veidiem, izņemot par būvdarbiem, kas neatbilst normatīvo aktu prasībām, un būvdarbiem, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas (*par minēto patvaļīgas būvniecības veidu skat. sīkāk šā bakalaura darba 2.4. apakšnodaļu*).

Līdz ar to secināms, ka būvniecība neatbilstoši normatīvo aktu prasībām nav izdalāma kā atsevišķs patvaļīgas būvniecības veids. Pretējā gadījumā izveidotos nelogiska situācija, kurā likumdevējs nebūtu paredzējis administratīvo atbildību par patvaļīgu būvniecību, konkrētāk, būvdarbu veikšanu neatbilstoši normatīvo aktu prasībām, kas turklāt aptver visus pārējos Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā noteiktos patvaļīgas būvniecības veidus.

Taču autore konstatē, ka atsevišķos administratīvo tiesu nolēmumos ir norādīts, ka būvdarbu veikšana neatbilstoši normatīvo aktu prasībām ir atzīstama par patvaļīgu būvniecību. Piemēram, Administratīvās rajona tiesas 2017. gada 21. novembra spriedumā tiesa secināja, ka no Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas izriet, ka būvdarbi, kas neatbilst normatīvo aktu prasībām, ir patvaļīga būvniecība.⁵³ Minētajā lietā tika konstatēts, ka persona veic ēkas pārbūvi bez būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktā kārtībā izstrādātas dokumentācijas, tādējādi tiesa atzina, ka būvvalde ir pamatoti konstatējusi patvaļīgu būvniecību un pieteicējai uzlikusi par pienākumu izstrādāt būvniecības dokumentāciju ēkas pārbūvei vai atjaunot ēkas iepriekšējo stāvokli. Administratīvā apgabaltiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai.⁵⁴ Līdzīgi arī Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 19. marta spriedumā tika konstatēts, ka pieteicēja ir izbūvējusi voljēru sunim bez paskaidrojuma raksta, atzīmēm par ieceres akceptu un saskaņojumiem ar pārējiem ēkas un zemes kopīpašniekiem. Tiesa minētajā spriedumā norādīja, ka būvdarbi ir atzīstami par patvaļīgiem, jo tie ir pretrunā ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem, kas aizliedz nožogot daudzdzīvokļu māju pagalmus.⁵⁵

⁵³ Administratīvās rajona tiesas 2017. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. A420228717 6. punkts

⁵⁴ Administratīvās apgabaltiesas 2018. gada 4. aprīļa spriedums lietā Nr. A420228717

⁵⁵ Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 19. marta spriedums lietā Nr. A420226118

Autore neapstrīd minētajos spriedumos izdarītos secinājumus par to, ka personu veiktie būvdarbi bija kvalificējami kā patvaļīga būvniecība, taču, autores ieskatā, tiesa bija noteikusi nepareizu patvaļīgas būvniecības veidu. Proti, personu veiktie būvdarbi bija atzīstami par patvaļīgiem nevis tāpēc, ka tie neatbilda normatīvo aktu prasībām, bet gan tāpēc, ka būvdarbi bija veikti bez paskaidrojuma raksta vai būvatļaujas, kas Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ir noteikti kā atsevišķi patvaļīgas būvniecības veidi.

Tāpat Augstākā tiesa ir atzinusi, ka, lai konstatētu patvaļīgas būvniecības esību, iestādei un attiecīgi arī tiesai vispirms jākonstatē, vai personas veiktās darbības pakļaujas būvniecību regulējošo normu prasībām. Tikai tad, ja atbilde ir apstiprinoša, iespējams pievērsties tam, vai un kādu būvniecības dokumentāciju šādu darbību veikšanai nepieciešams saņemt.⁵⁶ Tātad stadijā, kurā tiek analizēts, vai konkrētajā gadījumā ir konstatējama patvaļīga būvniecība, nav nepieciešams izvērtēt to, vai materiālās tiesību normas vispārīgi pieļauj veikt šādu būvniecību attiecīgajā teritorijā.

Saskaņā ar Būvniecības likuma 18. panta ceturtais daļas 1. punktu, veicot būvdarbu kontroli, būvinspektori atbilstoši to iestāžu kompetencei, kurās viņi nodarbināti, pārbauda būvdarbu uzsākšanas atbilstību normatīvo aktu prasībām. Savukārt atbilstoši minētā likuma panta piektās daļas 1. punktam, ja būvinspektors saskaņā ar šā panta ceturtais daļas 1. punktu konstatē patvaļīgu būvniecību, viņš aptur būvdarbus un sagatavo atzinumu, bet iestāde tostarp var pieņemt lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu, ja konkrētā objekta būvniecību attiecīgajā teritorijā nepieļauj normatīvie akti vai būvdarbi uzsākti pirms atzīmes izdarīšanas par projektēšanas nosacījumu izpildi. Attiecīgi, ja nav iespējams atzīt, ka būvniecība varētu būt atbilstoša materiālo tiesību normām, tad nav pamata lemt par patvaļīgās būvniecības legalizāciju, un tiesisku stāvokli iespējams sasniegt tikai, patvaļīgo būvi nojaucot.⁵⁷

Tātad būvdarbu atbilstība normatīvo aktu prasībām tiek vērtēta pēc tam, kad ir konstatēta patvaļīga būvniecība un ir jālemj par tās novēršanu, proti, uzliekot par pienākumu atjaunot iepriekšējo stāvokli vai, ja būve nav materiāli prettiesiska, atļaujot to legalizēt. Tādējādi Administratīvās rajona tiesas 2017. gada 21. novembra un 2019. gada 19. marta spriedumā tiesa nepamatoti noteica, ka būvdarbi ir atzīstami par patvaļīgiem tā iemesla dēļ, ka tie neatbilst normatīvo aktu prasībām.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore secina, ka būvdarbi, kas neatbilst normatīvo aktu prasībām, nav kvalificējami kā atsevišķs patvaļīgas būvniecības veids. Tātad Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta mājaslapā ir norādīta kļūdaina Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas interpretācija. Līdz ar to, lai tiesību normu piemērotājiem turpmāk nerastos

⁵⁶ Augstākās tiesas 2020. gada 20. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-260/2020 11. punkts

⁵⁷ Augstākās tiesas 2016. gada 22. novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-40/2016 11. punkts

neskaidrības saistībā ar minētās tiesību normas interpretāciju, autore ierosina no Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas izslēgt vārdus „un normatīvo aktu prasībām”.

2.4. Būvdarbu uzsākšana bez attiecīgas projekta dokumentācijas

Šā darba otrajā nodaļā autore vēl nav apskatījusi divus Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā noteiktos patvaļīgas būvniecības veidus: būves vai tās daļas ekspluatāciju neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam un būvdarbus, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda nepieciešama saskaņā ar normatīvajiem aktiem. Attiecībā uz pirmo minēto veidu netiks veikts plašāks izvērtējums, jo, autores ieskatā, likumdevējs ir pamatoti noteicis, ka par patvaļīgu būvniecību kvalificējama būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam. Proti, tas nozīmē to, ka persona ir saņēmusi nepieciešamo būvniecības dokumentāciju, piemēram, biroju ēkas būvniecībai, taču realitātē tā tiek ekspluatēta kā dzīvojamā māja, kuras būvniecībai normatīvajos aktos ir noteiktas atšķirīgas prasības. Līdz ar to pēc būtības persona ir veikusi dzīvojamās mājas būvniecību bez tādas būvniecības dokumentācijas, kuru personai atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām bija jāiegūst, ja tā vēlējās būvēt dzīvojamo māju.⁵⁸ Tādējādi autore šajā bakalaura darba apakšnodaļā turpmāk pievērsīsies patvaļīgas būvniecības veidam – būvdarbiem, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas.

Būvniecību regulējošajos normatīvajos aktos nav sniegts skaidrojums jēdzienam „projekta dokumentācija”, taču, aplūkojot administratīvo tiesu praksi, kopumā secināms, ka jēdziens „projekta dokumentācija” tiesu nolēmumos tiek tulkots samērā plaši, ar minēto jēdzienu saprotot gan apliecinājuma karti,⁵⁹ gan paskaidrojuma rakstu,⁶⁰ gan dokumentus, kuros atspoguļoti plānotie būvdarbi,⁶¹ gan dokumentus, ko būvniecības veicējs iesniedz iestādei un uz kā pamata tiek vērtēts būvniecības tiesiskums.⁶² Tātad ar jēdzienu „projekta dokumentācija” tiek saprasti tādi dokumenti, kas satur informāciju par iecerēto vai jau veikto būvniecību. Tādējādi secināms, ka minētais jēdziens pēc būtības ir pielīdzināms jēdzienam „būvniecības ieceres dokumentācija”, kas Vispārīgo būvnoteikumu 2.10. apakšpunktā tiek definēts kā

⁵⁸ Sal. skat., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. A420286917 15. un 16. punktu, Administratīvās apgabaltiesas 2021. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. A420143020 12. punktu

⁵⁹ Augstākās tiesas 2016. gada 23. septembra lēmuma lietā Nr. SKA-1444/2016 4. punkts

⁶⁰ Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 2. aprīļa sprieduma lietā Nr. A420125916 14. punkts

⁶¹ Augstākās tiesas 2018. gada 27. jūnija blakus lēmuma lietā Nr. SKA-306/2018 7. punkts, Administratīvās apgabaltiesas 2022. gada 19. janvāra sprieduma lietā Nr. A420207720 14. punkts

⁶² Augstākās tiesas 2016. gada 3. marta sprieduma lietā Nr. SKA-127/2016 6. punkts

dokumentu kopums, kas satur grafiskos dokumentus, teksta dokumentus, aprēķinus un citu informāciju par būvniecības ieceri.

Saskaņā ar Būvniecības likuma 14. panta trešo daļu uz iesniegtās būvniecības dokumentācijas pamata, būvvalde lemj par būvatļaujas izdošanu vai paskaidrojuma raksta akceptu. Savukārt no minētā likuma 17. panta pirmās daļas izriet, ka būvdarbus drīkst uzsākt pēc tam, kad būvvalde ir izdarījusi atzīmi par būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, ja būvdarbu veikšanai nepieciešams paskaidrojuma raksts, vai atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, ja būvniecībai nepieciešama būvatļauja. Tātad pēc būtības būvdarbu veikšana bez atbilstošas būvniecības dokumentācijas tostarp ir arī būvdarbu veikšana bez būvatļaujas vai akceptēta paskaidrojuma raksta, kā arī būvdarbi, kas uzsākti pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi. Līdz ar to varētu šķist, ka Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā nav nepieciešams kā patvaļīgas būvniecības veidu atsevišķi izdalīt būvdarbus, kas uzsākti bez attiecīgas projekta (būvniecības ieceres) dokumentācijas.

Tomēr atsevišķos gadījumos, kad būvdarbu veikšanai nav vajadzīga būvatļauja vai akceptēts paskaidrojuma raksts, būvniecības ierosinātājam var būt nepieciešami kādi citi dokumenti. Piemēram, Ēku būvnoteikumu 7.¹ punktā ir uzskaitīti gadījumi, kad ir nepieciešams paziņojums par būvniecību. Minētais tiesību institūts Ēku būvnoteikumos ieviests ar 2022. gada 11. janvāra grozījumiem. Minēto grozījumu anotācijā norādīts, ka noteikumu projektā ieviesta jauna saskaņošanas procedūra – paziņojums par būvniecību, kas būtu piemērojams vairākos gadījumos, kad nav nepieciešama institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, atļauja veikt būvdarbus, bet tie ir veicami, pamatojoties uz būvspeciālista (būvkomersanta) izstrādātu dokumentāciju vai atsevišķos gadījumos uz paša būvniecības ierosinātāja izstrādātu dokumentāciju.⁶³ Savukārt, lai nodrošinātu, ka persona neveic patvaļīgu būvniecību, pirms būvdarbu uzsākšanas par to ir jāinformē institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, iesniedzot būvniecības informācijas sistēmā paziņojumu par būvniecību, kuram pievieno būvspeciālista vai būvniecības ierosinātāja izstrādātu dokumentu.⁶⁴

Tātad atsevišķu būvdarbu veikšanu nav nepieciešams saskaņot ar būvvaldi, taču tā ir jāinformē par šo būvniecību un personas rīcībā ir jābūt noteiktā kārtībā un apjomā izstrādātai būvniecības ieceres dokumentācijai. Piemēram, Ēku būvnoteikumu 7.¹ 1. apakšpunktā ir noteikts, ka paziņojumu par būvniecību izmanto, ja paredzēta otrās vai trešās grupas ēkas vai tās daļas vienkāršota atjaunošana. Savukārt no minēto noteikumu 22.1. apakšpunkta izriet, ka

⁶³ Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi”” anotācija. Pieejama: <https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legalActs/documentVersions/5bb4f7fd-8c40-4286-ace7-4cd27ce3f414/download> [aplūkota 18.04.2022.]

⁶⁴ Ibid.

paziņojumam par būvniecību šo noteikumu 7.¹ 1. apakšpunktā minētajā gadījumā pievieno ēkas vai telpu grupas plānu, kurā parādītas veicamās izmaiņas, norādīta ēkas vai telpu grupas eksplikācija ar telpu augstumiem un kuru izstrādājis un būvniecības informācijas sistēmā apstiprinājis būvkomersants vai būvspeciālists attiecīgajā projektēšanas jomas darbības sfērā, darbu organizēšanas shēmu, ja būvdarbi plānoti, nepārtraucot ēkas vai tās daļas ekspluatāciju, kā arī citu personu saskaņojumus, ja saskaņā ar normatīvajiem aktiem tādi nepieciešami.

Tādējādi noteiktu būvdarbu veikšanai var nebūt nepieciešams būvvaldes saskaņojums, taču personai šādas būvniecības īstenošanai ir vajadzīga speciālajos būvnoteikumos norādītā būvniecības ieceres dokumentācija. Taču varētu rasties jautājums, vai gadījumos, kad būvdarbu veikšanai nav nepieciešama būvvaldes atļauja, minētā iestāde ir tiesīga šādus būvdarbus uzraudzīt un atzīt par patvaļīgiem, ja personas rīcībā nav normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un apjomā izstrādāta būvniecības ieceres dokumentācija.

Saskaņā ar Būvniecības likuma 12. panta trešās daļas 1. punktu būvvalde nodrošina būvniecības administratīvā procesa tiesiskumu, tai skaitā veic būvdarbu administratīvo prasību ievērošanas kontroli un pieņem būves ekspluatācijā. Savukārt Vispārīgajos būvnoteikumos ir precizēts, kā būvniecības kontrole ir īstenojama. Proti, minēto noteikumu 143.3. apakšpunktā ir noteikts, ka būvinspektoram ir tiesības pieprasīt no būvniecības dalībniekiem jebkuru objekta dokumentāciju, tai skaitā būvprojektu, izņemot gadījumu, ja attiecīgā informācija un dokumenti ir pieejami būvniecības informācijas sistēmā. Kā arī saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 134. punktu par katru pārbaudi būvinspektors sagatavo atzinumu, kurā norāda būves pārbaudes pamatojumu un konstatētos pārkāpumus, dod norādījumus pārkāpumu novēršanai un norāda to izpildes termiņus. Tātad būvvaldes kompetencē nav uzraudzīt tikai tādu būvniecību, kam ir nepieciešams būvvaldes saskaņojums, un minētajai iestādei ir vispārējs pienākums kontrolēt jebkuru būvdarbu, kam nepieciešama būvniecības dokumentācija, veikšanas tiesiskumu.

Lai gan Ēku būvnoteikumos jaunā saskaņošanas procedūra, proti, paziņojums par būvniecību, ieviesta tikai 2022. gada janvārī, arī agrāk būvniecību regulējošajos normatīvajos aktos bija noteikti atsevišķi būvdarbu veidi, kam nebija nepieciešams būvvaldes saskaņojums, taču personai bija jāizstrādā noteikta būvniecības ieceres dokumentācija. Piemēram, 1997. gada 1. aprīļa Vispārīgo būvnoteikumu 3.2.² apakšnodaļā bija norādīta vienkāršotā inženiertīklu pievadu un iekšējo inženiertīklu izbūves, rekonstrukcijas vai renovācijas kārtība, paredzot, ka minēto būvdarbu veikšanai nepieciešami tehniskie noteikumi, tehniskā shēma, saskaņojums ar personām, kuru tiesības tiek skartas, u.c. Tāpat no minēto noteikumu 40.¹² punkta izrietēja, ka inženiertīklu tehnisko shēmu nepieciešams saskaņot būvvaldē tikai tad, ja būvniecībai paredzēts Eiropas Savienības, valsts vai pašvaldības līdzfinansējums. Augstākā tiesa, analizējot minēto tiesību normu, secināja, ka atteikšanās no būvvaldes saskaņojuma nepieciešamības nekādā

veidā negroza kontroles apjomu un kārtību, ko paredz būvniecību reglamentējošie normatīvie akti, proti, tas nenozīmē, ka šie gadījumi vispār ir izslēgti no publiskās varas kontroles. Attiecīgi arī šādos gadījumos kompetentā iestāde var pieņemt lēmumu par patvaļīgas būvniecības konstatēšanu un pārkāpumu novēršanu.⁶⁵

Autores ieskatā, minētā Augstākās tiesas atziņa ir aktuāla arī šobrīd, proti, tā ir attiecināma uz tiem gadījumiem, kad būvdarbu veikšanai nav vajadzīga būvvaldes atļauja, taču ir nepieciešama noteikta būvniecības ieceres dokumentācija, tai skaitā gadījumos, ja tiek izmantots paziņojums par būvniecību. Turklāt, kā jau iepriekš šajā bakalaura darba apakšnodaļā tika minēts, arī 2022. gada 11. janvāra grozījumu anotācijā ir norādīts, ka, lai nodrošinātu to, ka gadījumos, ja būvdarbu veikšanai nav nepieciešama būvvaldes atļauja, persona neveic patvaļīgu būvniecību, tai pirms būvdarbu uzsākšanas par to ir jāpaziņo minētajai iestādei. Līdz ar to arī tad, ja persona var īstenot būvniecību bez būvvaldes saskaņojuma, var būt pamats runāt par patvaļīgu būvniecību, ja persona šos būvdarbus veic bez nepieciešamās būvniecības ieceres dokumentācijas.

Taču pastāv arī gadījumi, kad būvniecībai nav nepieciešama būvniecības ieceres dokumentācija. Proti, saskaņā ar Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumu 6.3. apakšpunktu noteiktu inženierbūvju būvdarbiem nav nepieciešama būvniecības ieceres dokumentācija, ja to saskaņo ar zemes gabala īpašnieku, būves īpašnieku vai, ja tāda nav, tad ar zemes gabala, būves tiesisko valdītāju un trešajām personām, kuru tiesības tiek skartas. Piemēram, šāda kārtība piemērojama iekšējo inženiertīklu (6.3.1. apakšpunkts), atsevišķu labiekārtojuma elementu un žoga (6.3.4. apakšpunkts) būvdarbiem. Attiecīgi rodas jautājums, vai gadījumos, kad būvdarbu veikšanai nav nepieciešama būvniecības ieceres dokumentācija, ir iespējams runāt par patvaļīgu būvniecību.

Analizējot Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumu 6.3.4. apakšpunktu (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 31. oktobrim*), Augstākā tiesa ir atzinusi, ka saskaņā ar minēto tiesību normu personai ir pienākums iesniegt un būvniecības iestādei ir kompetence izskatīt būvniecības ieceres dokumentāciju normā norādīto objektu, tostarp žogu, izveidošanai tikai tādā gadījumā, ja šī būvniecība tiek veikta publiskajā ārtelpā.⁶⁶ Proti, Ministru kabinets, ievērojot to, ka minētajā normā uzskaitītie objekti ir tādi, kuri parasti salīdzinoši maz ietekmē cilvēku drošību un apkārtējo vidi, ir izšķīries attiecīgo objektu izveidošanu (būvniecību), ciktāl tā tiek veikta privātpersonu īpašumu robežās un neskar publisko ārtelpu, nepakļaut publiskās varas īstenotāju – būvniecības procesu kontrolējošo iestāžu – uzraudzībai.⁶⁷ Attiecīgi, ja tiesību

⁶⁵ Augstākās tiesas 2015. gada 14. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-0194-15 7. un 8. punkts

⁶⁶ Augstākās tiesas 2020. gada 4. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-412/2020 7. punkts

⁶⁷ Augstākās tiesas 2021. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-365/2021 9. punkts, Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 3. maija sprieduma lietā Nr. A420226818 11. punkts

normās konkrētu objektu būvniecības atļaušana vai neatļaušana ir izņemta no būvvaldes kompetences, paredzot, ka tie būvējami bez publiskās varas saskaņojuma saņemšanas, ar šādu būvniecību saistīto privāttiesisko interešu (īpašnieku tiesību) aizsardzība privātpersonu starpā esošos strīdos par īpašuma izmantošanu nav jārisina iestādei ar publiskās varas instrumentiem.⁶⁸

Tādējādi no minētajām Augstākās tiesas atziņām izriet, ka gadījumos, ja būvdarbi neskar publisko ārtelpu un būvniecības īstenošanai nav nepieciešama būvvaldes atļauja vai būvniecības ieceres dokumentācija, tad šādas būvniecības uzraudzīšana nav būvvaldes kompetencē. Proti, šādos gadījumos nevar runāt par patvaļīgu būvniecību Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas izpratnē.

Taču ar 2021. gada 20. aprīļa grozījumiem, kas stājās spēkā 2021. gada 1. novembrī, tika grozīts Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumu 6.3.4. apakšpunkts. Proti, agrāk minētajā normā bija noteikts, ka būvniecības ieceres dokumentācija nav nepieciešama, saskaņojot ar personām, kuru tiesības tiek skartas, atsevišķu labiekārtojuma elementu, žoga un pirmās grupas sporta laukuma (bez inženiertīkliem) būvdarbiem ārpus publiskās ārtelpas. Taču pēc 2021. gada 20. aprīļa grozījumiem Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumu 6.3.4. apakšpunkts tika izteikts jaunā redakcijā, tostarp no minētās normas izslēdzot vārdus „ārpus publiskās ārtelpas”. 2021. gada 20. aprīļa grozījumu anotācijā ir norādīts, ka minētā norma tiek precizēta, jo pašvaldības ir norādījušas, ka būvniecības ieceres dokumentācija normā minētajiem objektiem publiskā ārtelpā nav nepieciešama.⁶⁹

Tādējādi, no iepriekš minētajām Augstākās tiesas atziņām, papildus ņemot vērā Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumu 2021. gada 20. aprīļa grozījumus, pēc būtības izriet, ka gadījumos, ja būvniecības īstenošanai nav nepieciešama būvvaldes atļauja vai būvniecības ieceres dokumentācija, taču ir nepieciešams personu, kuru tiesības tiek skartas, saskaņojums, tad šādos gadījumos nav pamata runāt par patvaļīgu būvniecību Būvniecības likuma 18. panta otrās daļas izpratnē neatkarīgi no tā, vai šāda būvniecība tiek veikta publiskajā ārtelpā vai ārpus tās.

Vienlaikus Augstākā tiesa ir norādījusi – apstākļi, ka kāda objekta būvniecībai nav nepieciešama būvniecības ieceres dokumentācija, nenozīmē, ka personai, kura veic attiecīgo būvniecību, nav jāievēro no privātajām tiesībām izrietošie ierobežojumi.⁷⁰ Piemēram, strīdi, kas kopīpašnieku starpā radušies par īpašuma izmantošanu un apbūvēšanu ar tādiem labiekārtojuma

⁶⁸ Augstākās tiesas 2021. gada 2. jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-362/2021 12. punkts

⁶⁹ Ministru kabineta noteikumu projekta “Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 “Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi”” anotācija. Pieejama: http://tap.mk.gov.lv/doc/2021_04/EManot_190221_groz253_groz480.602.docx [aplūkota 22.04.2022.]

⁷⁰ Augstākās tiesas 2021. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-365/2021 15. punkts

elementiem, kuru būvniecībai nav jāizstrādā būvniecības dokumentācija un nav jāsaņem būvvaldes atļauja, kopīpašniekiem jārisina privāttiesiskā ceļā.⁷¹ Tātad, ja būvniecības īstenošanai nav nepieciešama būvvaldes atļauja vai būvniecības ieceres dokumentācija, tad strīdi, kas saistīti ar šādu būvdarbu veikšanu, ir risināmi privāttiesiskā ceļā.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, var secināt, ka būvvalde ir tiesīga konstatēt patvaļīgu būvniecību un lemt par tās novēršanu ne tikai tad, ja būvdarbu veikšanai ir vajadzīga būvatļauja vai akceptēts paskaidrojuma raksts, bet arī gadījumos, ja būvniecības īstenošanai ir nepieciešama normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un apjomā izstrādāta būvniecības dokumentācija. Tādējādi Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā pēc būtības ir pamatoti norādīts, ka par patvaļīgu būvniecību ir atzīstami būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda nepieciešama saskaņā ar normatīvajiem aktiem. Taču, lai būvniecību regulējošajos normatīvajos aktos tiktu ievērota vienota terminoloģija, autore ierosina precizēt minētajā tiesību normā noteikto patvaļīgas būvniecības veidu, paredzot, ka par atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu ir atzīstami būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas būvniecības ieceres dokumentācijas.

Tātad autore kopumā šajā bakalaura darba nodaļā izpētīja Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā norādīto patvaļīgas būvniecības skaidrojumu un secināja, kādi patvaļīgas būvniecības veidi pēc būtības pastāv. Taču nākamajā nodaļā autore analizēs un pamatos, kāpēc ir būtiski izdalīt atsevišķus patvaļīgas būvniecības veidus, ņemot vērā to, kurā būvniecības procesa posmā patvaļīga būvniecība ir konstatēta, un kā tas ietekmē tiesas kompetences robežas izvērtēt būvniecības tiesiskumu.

⁷¹ Augstākās tiesas 2021. gada 2. jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-362/2021 12. punkts

3. TIESĪBU AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻI PATVAĻĪGAS BŪVNICĪBAS GADĪJUMĀ

3.1. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būvdarbi tiek veikti bez kompetentās iestādes atļaujas vai bez būvniecības ieceres dokumentācijas

Persona, kura uzskata, ka tiek veikta patvaļīga būvniecība, pamatojot savas subjektīvās tiesības, ir tiesīga vērsties iestādē ar prasījumu uzdot novērst patvaļīgas būvniecības sekas, kas pēc būtības ir prasījums par pieteicējam labvēlīga administratīvā akta izdošanu.⁷² Vispārīgi tiesu praksē ir atzīts, ka ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu persona var vērsties jebkurā laikā, izņemot, ja speciālajās tiesību normās ir noteikti ierobežojumi konkrēto tiesību izmantošanai, piemēram, noteikts termiņš.⁷³

Taču attiecībā uz prasījumiem par labvēlīga administratīvā akta izdošanu patvaļīgas būvniecības gadījumā judikatūrā ir atzīts, ka personas tiesības vērsties iestādē un attiecīgi arī tiesā, pieprasot administratīvā kārtībā risināt jautājumu par tiesību aizskāruma novēršanu, kas radies patvaļīgās būvniecības rezultātā, būtu jāpiesargās attiecināt uz tiem gadījumiem, kuros persona ilgstoši nav rīkojusies savu tiesību aizsardzībai.⁷⁴ Proti, ja reiz personai ar trešās personas būvniecību radies tiesību aizskārums, tad, ievērojot arī otras iesaistītās privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses, pret šā aizskāruma avotu jāvēršas pēc iespējas īsākā laika posmā pēc tam, kad tas ir konstatēts vai objektīvi varēja tikt konstatēts.⁷⁵ Tātad personas tiesības iebilst pret citas personas veiktu patvaļīgo būvniecību ir ierobežojamas laikā.⁷⁶ Konkrētāk, personai šīs tiesības ir jāīsteno saprātīgā termiņā pēc tam, kad attiecīgais tiesību aizskārums ir radies vai persona objektīvi varēja konstatēt tā rašanos.⁷⁷

Autores ieskatā, minētās Augstākās tiesas atziņas ir attiecināmas uz būvdarbiem, kas tiek veikti bez būvvaldes atļaujas – akceptēta paskaidrojuma raksta vai būvatļaujas – vai arī bez normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un apjomā izstrādātas būvniecības ieceres dokumentācijas, ja konkrēto būvdarbu veikšanai kompetentās iestādes atļauja nav nepieciešama. Turklāt norādāms, ka, lai gan Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā ir norādīts, ka par patvaļīgu būvniecību tiek runāts tad, kad tiek uzsākti vai veikti būvdarbi, tiesu praksē ir atzīts, ka minētā likuma 18. pants ir attiecināms arī uz gadījumiem, kad patvaļīgā būvniecība tiek konstatēta

⁷² Augstākās tiesas 2013. gada 27. novembra lēmuma lietā Nr. SKA-1106/2013 7. punkts

⁷³ Augstākās tiesas 2021. gada 30. novembra lēmuma lietā Nr. SKA-1047/2021 11. punkts

⁷⁴ Augstākās tiesas 2020. gada 9. jūlija lēmuma lietā Nr. SKA-1206/2020 6. punkts

⁷⁵ Augstākās tiesas 2019. gada 13. augusta lēmuma lietā Nr. SKA-1412/2019 11. punkts

⁷⁶ Augstākās tiesas 2020. gada 22. decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1440/2020 8. punkts

⁷⁷ Augstākās tiesas 2019. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-249/2019 7. punkts

nevis būvdarbu procesā, bet vēlāk – jau nelegāli uzbūvētās (vai ekspluatācijā nenodotas) būves ekspluatācijas laikā.⁷⁸

Tātad, ja kāda persona veic būvdarbus vai jau tos ir pabeigusi bez būvvaldes atļaujas vai bez attiecīgas būvniecības ieceres dokumentācijas, ja būvniecībai nebija nepieciešams būvvaldes saskaņojums, tad persona, kurai ar minēto būvniecību ir radīts tiesību aizskārums, ir tiesīga vērsties iestādē ar lūgumu novērst patvaļīgas būvniecības sekas. Tomēr personai ar šādu prasījumu ir jāvērstas iestādē saprātīgā termiņā.

Papildus norādāms – tas, ka privātpersonai nav tiesību vērsties iestādē un attiecīgi arī tiesā un pieprasīt, lai tiek risināts jautājums par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, jo tā savu tiesību aizsardzībai nav rīkojusies saprātīgā termiņā, nekādā veidā neietekmē būvvaldes tiesības pašai risināt attiecīgo jautājumu. Proti, ikvienā gadījumā, kad būvvalde vai nu pēc savas iniciatīvas, vai uz kādas personas sūdzības pamata saskata nepieciešamību pārbaudīt iespējamu patvaļīgu būvniecību, būvvaldei to ir tiesības darīt,⁷⁹ un šādām būvvaldes tiesībām nav noilguma.⁸⁰ Minēto ir apstiprinājusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīstot, ka iestāde, pieņemot lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu gandrīz 30 gadus pēc patvaļīgi veiktās būvniecības, nav pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. pantu, kas aizsargā personas tiesības uz īpašumu.⁸¹

Minētais pamatojams ar apstākli, ka tiesiska būvniecības procesa ievērošana ir visas sabiedrības interese, jo tikai tādā veidā iespējams nodrošināt, ka būvniecības rezultāts ir kvalitatīvs un drošs, tāpēc, pastāvot patvaļīgas būvniecības gadījumam, pašvaldības kā institūcijas, kuras autonomā funkcija ir nodrošināt savas administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskumu, pienākums ir lemt par turpmāko rīcību saistībā ar patvaļīgās būvniecības objektu, lai novērstu prettiesiskās situācijas pastāvēšanu.⁸² Turklāt Augstākā tiesa ir norādījusi, ka patvaļīga būvniecība pati par sevi ir prettiesiska rīcība, un tās īstenošana nerada tās veicējam nekādas aizsargājamas tiesības.⁸³ Proti, patvaļīgi uzbūvētu būvju īpašniekam nav tiesību paļauties uz to, ka šīs būves pēc noteikta laika, ja vien citas personas necels iebildumus, automātiski kļūs legālas.⁸⁴

⁷⁸ Augstākās tiesas 2021. gada 8. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-394/2021 10. punkts

⁷⁹ Augstākās tiesas 2021. gada 21. decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1137/2021 3. punkts

⁸⁰ Augstākās tiesas 2022. gada 25. februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-572/2022 3. punkts

⁸¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008. gada 27. februāra spriedums lietā Hamer v. Belgium (iesnieguma Nr. 21861/03)

⁸² Augstākās tiesas 2019. gada 16. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-201/2019 6. punkts

⁸³ Augstākās tiesas 2020. gada 28. maija sprieduma lietā Nr. SKA-77/2020 11. punkts

⁸⁴ Augstākās tiesas 2017. gada 23. marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-598/2017 7. punkts

Tāpat apstākļi, ka tiesa ir atteikusies pieņemt pieteicēja pieteikumu⁸⁵ vai izbeigusi tiesvedību lietā⁸⁶ tāpēc, ka persona savu tiesību aizsardzībai patvaļīgas būvniecības gadījumā nav rīkojusies saprātīgā termiņā, nenozīmē to, ka vairs nav iespējams novērst patvaļīgas būvniecības sekas un ka uzbūvētās būves ir kļuvušas legālas. Proti, šādā gadījumā būvvaldei vēl joprojām ir tiesības pārbaudīt iespējamu patvaļīgu būvniecību.

Pēc tam, kad persona ir vērsusies kompetentajā iestādē ar lūgumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, iestādei un vēlāk arī tiesai visupirms ir jāpārbauda, vai konkrētie darbi vispār pakļaujas būvniecības tiesiskajam regulējumam, un pēc tam identificējams, vai un kāda būvniecības dokumentācija atbilstoši tolaik spēkā esošajām tiesību normām bija jāsaņem šādu darbu veikšanai.⁸⁷ Autores ieskatā, abi minētie kritēriji ir izvērtējami jebkuras patvaļīgas būvniecības gadījumā neatkarīgi no tās veida. Tādējādi turpmāk šā bakalaura darba trešajā nodaļā, analizējot tos jautājumus, kurus iestādei un tiesai ir jāizvērtē patvaļīgas būvniecības gadījumā atkarībā no tās veida, autore atkārtoti nenorādīs, ka visupirms ir nepieciešams analizēt arī to, vai konkrētajā gadījumā vispār ir pamats runāt par būvdarbiem Būvniecības likuma izpratnē, un kāda kompetentās iestādes atļauja vai būvniecības ieceres dokumentācija bija nepieciešama šādu būvdarbu veikšanai.

Noskaidrojot, ka veiktie darbi pakļaujas būvniecības tiesiskajam regulējumam un ka to veikšanai bija nepieciešama kāda būvvaldes atļauja vai attiecīga būvniecības ieceres dokumentācija, iestādei un vēlāk arī tiesai ir jāpārbauda, vai minētie dokumenti ir būvniecības īstenotāja rīcībā. Ja tiek konstatēts, ka personai šādu dokumentu nav, tad veiktos būvdarbus ir pamats kvalificēt kā patvaļīgu būvniecību, konkrētāk, kā būvdarbus, kas veikti bez būvatļaujas, akceptēta paskaidrojuma raksta vai attiecīgas būvniecības ieceres dokumentācijas (ja būvdarbiem nebija nepieciešama būvvaldes atļauja).

Pēc tam, kad kompetentā institūcija ir konstatējusi patvaļīgu būvniecību, nosakot konkrētu tās veidu, ir iespējams pievērsties jautājumam, kā atbilstoši spēkā esošo tiesību normu prasībām iespējams risināt jautājumus par minētās patvaļīgās būvniecības novēršanu.⁸⁸ Proti, Būvniecības likuma 18. panta ceturtās daļas 1. punktā ir noteikts, ka, veicot būvdarbu kontroli, būvinspektori pārbauda būvdarbu uzsākšanas atbilstību normatīvo aktu prasībām. Savukārt saskaņā ar minētā likuma panta piekto daļu, ja būvinspektors saskaņā ar šā panta ceturtās daļas 1. punktu konstatē patvaļīgu būvniecību, viņš aptur būvdarbus un sagatavo atzinumu, bet iestāde pieņem lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu vai par atļauju veikt būvniecību

⁸⁵ Skat., piemēram, Augstākās tiesas 2020. gada 22. decembra lēmumu lietā Nr. SKA-1440/2020

⁸⁶ Skat., piemēram, Augstākās tiesas 2019. gada 13. augusta lēmumu lietā Nr. SKA-1412/2019, Augstākās tiesas 2020. gada 9. jūlija lēmumu lietā Nr. SKA-1206/2020

⁸⁷ Augstākās tiesas 2019. gada 29. maija sprieduma lietā Nr. SKA-214/2019 10. punkts

⁸⁸ Ibid.

pēc būvniecību regulējošu normatīvo aktu prasību izpildes. Tātad pēc tam, kad tiek konstatēts, ka būvdarbi ir veikti bez būvatļaujas, akceptēta paskaidrojuma raksta vai bez nepieciešamās būvniecības ieceres dokumentācijas, ir jāizvērtē, vai iestāde ir pamatoti izvēlējusies attiecīgo patvaļīgas būvniecības seku novēršanas mehānismu.⁸⁹

3.2. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būvdarbi tiek veikti pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi

Saskaņā ar Būvniecības likuma 17. panta pirmo daļu būvdarbus drīkst uzsākt pēc tam, kad būvvalde ir izdarījusi atzīmi par būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, ja būvdarbu veikšanai nepieciešams paskaidrojuma raksts, vai atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, ja būvdarbu veikšanai nepieciešama būvatļauja un tā kļuvusi neapstrīdama. Attiecīgi konstatēt patvaļīgas būvniecības veidu – būvdarbu veikšanu pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi – ir iespējams tad, ja būvniecības ierosinātājs ir saņēmis būvvaldes akceptu, ka vispārīgi iecerētā būvniecība ir pieļaujama, taču viņš ir uzsācis veikt būvdarbus pirms tam, kad ir izpildīti visi projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumi.

Visupirms noskaidrojams, vai minētajā būvniecības procesa stadijā persona, vēršoties iestādē ar prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, ir ierobežota ar kādu procesuālu termiņu. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 77. punktu būvatļaujā ietvertu projektēšanas nosacījumu maksimālais izpildes termiņš ir pieci gadi. Savukārt minēto noteikumu 79. punktā ir noteikts, ka būvatļaujā norādītie būvdarbu uzsākšanas nosacījumi ir jāizpilda speciālajos būvnoteikumos noteiktajā termiņā. Attiecīgi, piemēram, saskaņā ar Ēku būvnoteikumu 56. punktu būvatļaujā iekļautie nosacījumi būvdarbu uzsākšanai izpildāmi piecu gadu laikā no dienas, kad būvniecības informācijas sistēmā izdarīta atzīme par projektēšanas nosacījumu izpildi. Tāds pats termiņš būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildei noteikts arī Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumu 50. punktā.

Tātad būvniecības ierosinātājs būvatļaujā norādītos nosacījumus kopumā var pildīt pat desmit gadus. Līdz ar to būtu aplami ierobežot personu, kuras tiesības ar patvaļīgu būvniecību ir aizskartas, ar kādu noteiktu procesuālu termiņu, lai vērstos iestādē ar lūgumu novērst patvaļīgas būvniecības radītās sekas, jo būvniecības ierosinātājs patvaļīgo būvniecību, konkrētāk, būvdarbu veikšanu pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, var īstenot jebkurā laikā pēc akceptētā paskaidrojuma raksta vai būvatļaujas saņemšanas. Taču, autores

⁸⁹ Skat., piemēram, Augstākās tiesas 2021. gada 21. maija spriedumu lietā Nr. SKA-224/2021

ieskatā, šādos gadījumos būtu ievērojams tas pats princips, kas tika analizēts šā bakalaura 3.1. apakšnodaļā, proti, personai ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu novērstas sekas, kas radušās būvdarbu veikšanas pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi rezultātā, ir jāvēršas saprātīgā termiņā pēc tam, kad minētais patvaļīgas būvniecības veids tika konstatēts vai objektīvi varēja tikt konstatēts.⁹⁰ Attiecīgi tālāk ir jānoskaidro, kādas ir tiesas kompetences robežas pārbaudīt būvniecības procesa tiesiskumu, ja tā ir konstatējusi, ka būvniecības ierosinātais konkrēto būvdarbu veikšanai ir saņēmis akceptētu paskaidrojuma rakstu vai būvatļauju un jau ir uzsācis veikt būvdarbus, taču būvvalde vēl nav veikusi atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi.

Visupirms ir jānorāda – ja persona uzskata, ka kādas būves būvniecība faktiski neatbilst tiesību normu vai plānošanas dokumentu prasībām, tai ir tiesības iebilst pret to, lūdzot novērst patvaļīgu būvniecību vai apstrīdot administratīvo aktu, kas tieši attiecas uz konkrēto būvniecību.⁹¹ Tātad personai savu tiesību aizsardzībai prettiesiskas būvniecības gadījumā pastāv divi dažādi tiesību aizsardzības līdzekļi.

Konkrētajā gadījumā, runājot par būvniecības procesa stadiju, kurā būvniecības ierosinātais ir saņēmis no būvvaldes akceptētu paskaidrojuma rakstu vai būvatļauju un bez atzīmes par attiecīgo nosacījumu izpildi ir uzsācis būvdarbus, norādāms, ka personai, kura uzskata būvniecību par prettiesisku, ir divas dažādas iespējas: 1) apstrīdēt izdoto būvatļauju vai akceptēto paskaidrojuma rakstu; 2) vērsties iestādē un vēlāk arī tiesā ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas.

Ja persona uzskata, ka iecerētā būvniecība ir prettiesiska, jo būvatļauja vispārīgi atļauj īstenot tādus būvdarbus, kas neatbilst, piemēram, vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam,⁹² Aizsargjoslu likumam⁹³ vai citām normatīvo aktu prasībām, tad viņai ir jāvēršas iestādē ar prasījumu par būvatļaujas atcelšanu. Attiecīgi augstāka iestāde un arī tiesa izvērtēs, vai būvatļauja ir izdota pamatoti.

Taču norādāms, ka personas tiesības vērsties iestādē ar šādu prasījumu ir ierobežotas ar procesuālu termiņu. Proti, no Būvniecības likuma 14. panta devītās daļas izriet, ka būvatļauju var apstrīdēt vai pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā⁹⁴ noteiktajā kārtībā mēneša laikā no dienas, kad būvatļauja ir stājusies spēkā. Kā arī būvatļaujas apstrīdēšanas gadījumā ir tostarp piemērojama Administratīvā procesa likuma 79. panta otrā daļa, kurā ir noteikts, ka privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un

⁹⁰ Sal. skat. Augstākās tiesas 2021. gada 8. marta lēmuma lietā Nr. SKA-790/2021 10. punktu

⁹¹ Augstākās tiesas 2019. gada 6. septembra lēmuma lietā Nr. SKA-1322/2019 6. punkts

⁹² Skat., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 25. septembra spriedumu lietā Nr. A420237615

⁹³ Skat., piemēram, Administratīvās rajona tiesas 2018. gada 2. jūlija spriedumu lietā Nr. A420151718

⁹⁴ Administratīvā procesa likums: LV likums. Pieņemts 25.10.2001.

kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona, var šo administratīvo aktu apstrīdēt viena mēneša laikā no dienas, kad privātpersona par to ir uzzinājusi, bet ne vēlāk kā viena gada laikā no attiecīgā administratīvā akta spēkā stāšanās dienas.⁹⁵ Tātad atšķirībā no prasījuma par būvdarbu veikšanas pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi rezultātā radīto seku novēršanu prasījums par būvatļaujas atcelšanu ir ierobežots ar procesuālu termiņu.

Ņemot vērā to, ka abiem minētajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem ir atšķirīgs to izmantošanas termiņš, nebūtu pieļaujama situācija, kurā persona, nokavējot būvatļaujas apstrīdēšanas termiņu, varētu izteikt savus iebildumus par būvatļaujas tiesiskumu tāda prasījuma ietvaros, kas vērsts uz patvaļīgas būvniecības seku novēršanu un iesniegts iestādē, nokavējot likumā noteikto būvatļaujas apstrīdēšanas termiņu. Tādējādi ir būtiski vārst uzmanību uz to, ka viens no prasījuma par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu mērķiem ir nepieļaut to, ka tiktu veikti būvdarbi bez būvniecības procesam nepieciešamajiem dokumentiem, ja tādi saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešami.⁹⁶ Attiecīgi, izvērtējot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas, izdošanu, tiesai ir jāizvērtē, kādi būvniecības dokumenti vispār ir nepieciešami konkrētās būvniecības ieceres īstenošanai, un jānoskaidro, vai tie atrodas būvniecības ierosinātāja rīcībā. Ja tiek konstatēts, ka persona ir uzsākusi veikt būvdarbus pēc tam, kad tā ir saņēmusi akceptētu paskaidrojuma rakstu vai būvatļauju, taču pirms būvvalde ir veikusi atzīmi par attiecīgo nosacījumu izpildi, tad tiesa veiktos būvdarbus atbilstoši Būvniecības likuma 18. panta otrajai daļai var kvalificēt kā patvaļīgu būvniecību, konkrētāk, kā būvdarbu veikšanu pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi.

Taču minētā prasījuma ietvaros tiesai nav jāņem vērā personas iebildumi pret akceptētā paskaidrojuma raksta vai būvatļaujas tiesiskumu, ja ir nokavēts to apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas termiņš, jo būvvaldes izsniegtās atļaujas tiesiskums ir izvērtējams, izskatot prasījumu par minētā iestādes lēmuma atcelšanu, nevis prasījumu par būvdarbu veikšanas pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi rezultātā radīto seku novēršanu. Proti, lai varētu konstatēt, ka persona ir īstenojusi patvaļīgu būvniecību, konkrētāk, veikusi būvdarbus pirms izdarīta atzīme par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, tiesai ir tikai jāpārlicinās, ka personas rīcībā ir attiecīga būvvaldes atļauja būvdarbu veikšanai, taču nav vēl saņemta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, un persona ir uzsākusi veikt būvdarbus.

⁹⁵ Sal. skat. Augstākās tiesas 2014. gada 26. augusta lēmuma lietā Nr. SKA-0921-14 7. punktu, Augstākās tiesas 2016. gada 20. septembra spriedumu lietā Nr. SKA-943/2016 11. punktu

⁹⁶ Sal. skat. Augstākās tiesas 2021. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-365/2021 5. punktu

Izpētot tiesu praksi, autore konstatē, ka vispārīgi ir novērojami gadījumi, kad persona ir uzsākusi veikt būvdarbus tādā būvniecības procesa stadijā, kurā persona jau ir saņēmusi būvatļauju, taču vēl nav izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi.⁹⁷ Tomēr autore neatrada nevienu administratīvās tiesas nolēmumu, kurā tiesa, skatot prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, būtu nepamatoti analizējusi akceptēta paskaidrojuma raksta vai būvatļaujas tiesiskumu gadījumā, ja būvdarbi uzsākti pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi un ir nokavēts būvatļaujas apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas termiņš.

Taču autore tiesu praksē ir konstatējusi gadījumu, kurā tiesa ir izskatījusi prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu patvaļīgas būvniecības seku novēršanai, lai gan pieteicēja pēc būtības ir iebildusi pret iestādes pieņemto lēmumu un nav nokavējusi attiecīgā lēmuma apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas termiņu. Proti, no lietas Nr. A420226318 faktiskajiem apstākļiem izriet, ka pieteicēja bija apstrīdējusi būvvaldes lēmumu, ar kuru akceptēts trešās personas paskaidrojuma raksts. Augstāka iestāde izskatīja pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumu pēc būtības un atstāja negrozītu būvvaldes lēmumu. Pēc tam pieteicēja vērsās tiesā ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pašvaldībai tiktu uzlikts par pienākumu nodrošināt, ka pieteicējas īpašumā tiek novērstas patvaļīgas būvniecības radītās sekas. Taču kopumā no pieteicējas norādītajiem apsvērumiem, kāpēc, viņas ieskatā, konkrētā būvniecība būtu atzīstama par prettiesisku, bija secināms, ka pieteicēja pēc būtības iebilst pret īstenoto būvniecības ieceri, tātad viņas mērķis, vērsties tiesā, bija panākt būvvaldes lēmuma, ar kuru akceptēts paskaidrojuma raksts, atcelšanu. Tomēr tiesa neinterpretēja prasījumu atbilstoši pieteicējas gribai un minētās lietas ietvaros izmantoja metodoloģiju, kas piemērojama gadījumā, ja persona lūdz izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas. Proti, tiesa secināja, ka tiesvedības laikā paskaidrojuma rakstā ir izdarīta atzīme par būvdarbu pabeigšanu, kas apliecina, ka būvniecība ir tiesiska un tā nav atzīstama par patvaļīgu.⁹⁸

Vispārīgi var piekrist tiesas secinājumam, ka gadījumā, ja tiek konstatēts, ka būvniecības veikšanai persona ir saņēmusi visus nepieciešamos būvniecības dokumentus un būvvalde ir apstiprinājusi, ka būvdarbi veikti atbilstoši projekta dokumentācijai, tad nav pamata runāt par patvaļīgu būvniecību. Taču konkrētajā gadījumā tiesai nebija jāizvērtē prasījums par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, jo pieteicēja pēc būtības iebilda pret akceptētajā paskaidrojuma rakstā paredzēto būvniecības ieceri, uz ko minētajā lietā vēlāk norādīja arī apelācijas instances tiesa savā spriedumā.⁹⁹

⁹⁷ Skat., piemēram, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2018. gada 12. oktobra spriedumu lietā Nr. 1A33006918

⁹⁸ Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 29. maija spriedums lietā Nr. A420226318

⁹⁹ Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 2. jūlija sprieduma lietā Nr. A420226318 11. punkts

No minētā tiesu prakses piemēra ir uzskatāmi redzams, kāpēc ir būtiski nošķirt prasījumu par iestādes lēmuma atcelšanu no prasījuma par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas, izdošanu. Proti, ja tiesa skata prasījumu par iestādes lēmuma atcelšanu, tai ir jāizvērtē, vai iestāde ir pamatoti pieņēmusi attiecīgo lēmumu un vai tas atbilst tiesību normām. Taču, izskatot prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, tiesai visupirms ir jāizvērtē, vai konkrētajā gadījumā vispār ir pamats runāt par patvaļīgu būvniecību. Tas ir, tiesai jānoskaidro, vai būvdarbu veikšanai konkrētajā būvniecības procesa stadijā būvniecības ierosinātais ir saņēmis visus nepieciešamos dokumentus. Savukārt tikai pēc tam, kad patvaļīga būvniecība ir konstatēta, ir pamats lemt par to, kā šī pretiesiskā situācija būtu novēršama.¹⁰⁰

Augstākā tiesa ir vairākkārt norādījusi, ka nav izšķirošas nozīmes tam, kā pieteicējs pieteikumā izvēlēties noformulēt pieteikuma priekšmetu. Pieņemot pieteikumu un izspriežot lietu, ir jāievēro privātpersonas tiesību ievērošanas princips tādējādi, ka pieteikuma priekšmets ir jānosaka atbilstoši pieteicēja gribai un mērķim, ko pieteicējs vēlēties sasniegt. Savukārt tas, kāda ir pieteicēja griba un mērķis, kuru tas vēlas sasniegt, noskaidrojams no pieteikuma satura kopumā.¹⁰¹ Tādējādi tiesai neatkarīgi no tā, kā ir formulēts pieteicēja prasījums, ir jāizvērtē, vai viņa iebildumi ir vērsti pret būvniecības ieceri kā tādu, vai tomēr pieteicējam tiesību aizskārumu rada apstākļi, ka persona ir uzsākusi veikt būvdarbus, pirms saņemta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi,¹⁰² un tad attiecīgi tiesai ir jāinterpretē pieteicēja prasījums atbilstoši viņa gribai un mērķim. Minētajam ir būtiska nozīme, jo no formulētā prasījuma ir atkarīgs tas, kāda metodoloģija ir piemērojama konkrētā prasījuma izskatīšanai un kādas ir tiesas kompetences robežas izvērtēt konkrētā būvniecības procesa tiesiskumu.

3.3. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būvdarbi neatbilst būvprojektam

Būvniecības likuma 15. panta pirmās daļas 3. punktā ir noteikts, ka būvatļauju izdod, ja atbilstoši būvniecības jomas normatīvo aktu prasībām ir izstrādāts būvprojekts. Saskaņā ar minētā likuma 16. panta pirmo daļu pēc būvatļaujas saņemšanas tiek uzsākta būvatļaujas nosacījumu izpilde, nodrošinot būvprojekta izstrādi vispārīgajos un speciālajos būvnoteikumos noteiktajā apjomā. Savukārt atbilstoši Būvniecības likuma 17. panta pirmajai un otrajai daļai būvdarbus drīkst uzsākt pēc tam, kad būvvalde ir izdarījusi atzīmi par būvdarbu uzsākšanas

¹⁰⁰ Augstākās tiesas 2019. gada 29. maija sprieduma lietā Nr. SKA-214/2019 10. punkts

¹⁰¹ Skat., piemēram, Augstākās tiesas 2021. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-94/2021 19. punktu, Augstākās tiesas 2020. gada 28. maija lēmuma lietā Nr. SKA-1087/2020 6. punktu.

¹⁰² Sal. skat., piemēram, Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 2. decembra sprieduma lietā Nr. A420163519 8. un 9. punktu

nosacījumu izpildi, ja būvdarbu veikšanai nepieciešama apliecinājuma karte vai paskaidrojuma raksts, vai atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, ja būvdarbu veikšanai nepieciešama būvatļauja. Būvdarbus organizē un veic atbilstoši būvprojektam un būvatļaujas nosacījumiem.

No iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka, pirmkārt, būvniecību var kvalificēt kā patvaļīgu, konkrētāk, kā būvdarbus, kas neatbilst būvprojektam, tikai tad, ja konkrēto būvdarbu veikšanai ir nepieciešama būvatļauja. Otrkārt, par minēto patvaļīgas būvniecības veidu var runāt tad, ja persona būvniecības ieceres īstenošanai ir saņēmusi būvatļauju, būvvalde ir izdarījusi atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, taču īstenotā būvniecība neatbilst saskaņotajam būvprojektam. Attiecīgi šajā bakalaura darba apakšnodaļā tiks apskatīta patvaļīgas būvniecības veikšana būvniecības procesa stadijā, kurā persona jau ir saņēmusi būvatļauju un būvvalde ir veikusi atzīmi par attiecīgo nosacījumu izpildi.

Augstākā tiesa 2016. gada 2. februāra spriedumā norādīja – ja ir pieņemts iestādes lēmums, kurš galīgi atļauj konkrētu būvniecību, vai par tādu atzīst lēmumu par būves legalizāciju, persona, kuras tiesības ar patvaļīgu būvniecību ir aizskartas, ir ierobežota ar procesuālu termiņu.¹⁰³ No minētā sprieduma 9. punkta izriet, ka par noslēdzošo aktu, kurš dod tiesības būvēt, ir uzskatāma būvatļauja. Tādējādi secināms, ka, tiesas ieskatā, prasījums par patvaļīgas būvniecības novēršanu ir ierobežots ar procesuālo termiņu, ja iestāde būvniecībai ir izdevusi būvatļauju.

Taču ir jāpievērš uzmanība apstāklim, ka iepriekš minētā atziņa tika izteikta, ņemot vērā 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumā noteikto būvniecības procesa regulējumu. Proti, kā jau šā bakalaura darba pirmajā nodaļā tika norādīts, saskaņā ar 1995. gada 10. augusta Būvniecības likumu personai būvatļauja tika izsniegta tikai pēc tam, kad bija izstrādāts un akceptēts būvprojekts. Turpretī atbilstoši šobrīd spēkā esošajam Būvniecības likumam būvprojekta izstrāde pilnā apjomā tiek veikta tikai pēc būvatļaujas saņemšanas, kad tiek uzsākta būvatļaujas nosacījumu izpilde (Būvniecības likuma 16. panta pirmā daļa). Tāpat likumprojekta „Būvniecības likums” anotācijā ir norādīts, ka tikai pēc būvatļaujā ietverto nosacījumu izpildes un to apliecināšanu dokumentu iesniegšanas būvniecības ierosinātais būs tiesīgs uzsākt būvdarbus.¹⁰⁴ Proti, būvatļauja dod tiesības uzsākt pilna būvprojekta izstrādi, taču vēl neļauj uzsākt būvdarbus, kurus būvatļaujas adresāts varēs uzsākt tikai tad, kad būvvalde būvatļaujā būs veikusi atzīmes par projektēšanas un būvdarbu nosacījumu izpildi.¹⁰⁵ Attiecīgi līdz ar

¹⁰³ Augstākās tiesas 2016. gada 2. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-8/2016 12. punkts

¹⁰⁴ Likumprojekta „Būvniecības likums” anotācija. Pieejama:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument> [aplūkots 07.05.2022.]

¹⁰⁵ Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista Vārds, 14.01.2015. Pieejams: <https://juristavards.lv/eseja/265915-buvatlaujas-parbuve/> [aplūkots 07.05.2022.]

būvatļaujas paziņošanu tā stājas spēkā procesuālā nozīmē, taču atzīme par projektēšanas nosacījumu izpildi ir viens no priekšnosacījumiem, lai būvatļauja stātos spēkā materiāltiesiskā nozīmē, proti, tas ir procesuāls lēmums, ar kuru iestāde apliecina, ka būvprojekts atbilst būvatļaujas nosacījumiem un būvdarbus tiešām var uzsākt,¹⁰⁶ un saskaņotais būvprojekts pierāda atļauto attiecīgā objekta tehnisko risinājumu.¹⁰⁷

Tā kā būvatļauja savu galīgo spēku iegūst tikai ar lēmumu par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi un tikai pēc minētā lēmuma pieņemšanas būvniecības ierosinātais ir tiesīgs uzsākt būvdarbus, tad, interpretējot Augstākās tiesas 2016. gada 2. februāra spriedumā minētās atziņas atbilstoši šobrīd spēkā esošajam būvniecības tiesiskajam regulējumam, secināms, ka, tiesas ieskatā, persona, kuras tiesības ar patvaļīgu būvniecību ir aizskartas, ir ierobežota ar procesuālu termiņu kopš brīža, kad būvvalde ir veikusi atzīmi par projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi. Tomēr, autoresprāt, šāds tiesas secinājums nav pamatots turpmāk norādīto iemeslu dēļ.

Būvniecības likumā nav norādīts speciāls termiņš atzīmes par projektēšanas nosacījumu un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi apstrīdēšanai, tādēļ ir piemērojams vispārējais administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš, kas noteikts Administratīvā procesa likuma 79. panta pirmajā un otrajā daļā, proti, administratīvo aktu var apstrīdēt viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas, savukārt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona, var šo administratīvo aktu apstrīdēt viena mēneša laikā no dienas, kad privātpersona par to ir uzzinājusi, bet ne vēlāk kā viena gada laikā no attiecīgā administratīvā akta spēkā stāšanās dienas. Tādējādi no Augstākās tiesas 2016. gada 2. februāra sprieduma pēc būtības izriet, ka personai, kuras tiesības ar patvaļīgu būvniecību ir aizskartas, ar prasījumu iestādē būtu jāvēršas viena mēneša laikā no brīža, kad tā ir uzzinājusi par būvvaldes veikto atzīmi par attiecīgo nosacījumu izpildi, tomēr ne vēlāk kā viena gada laikā no minētās atzīmes spēkā stāšanās dienas.

Taču saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 80. punktu maksimālais būvdarbu veikšanas ilgums līdz būves nodošanai ekspluatācijā būvēm, kurām tika veikts paredzētās darbības ietekmes uz vidi novērtējums, ir pieci gadi (80.1. apakšpunkts), savukārt pārējām būvēm – astoņi gadi (80.2. apakšpunkts). Tātad vispārīgi persona var sākt veikt būvdarbus neatbilstoši būvprojektam jebkurā brīdī šo piecu vai astoņu gadu laikā, līdz ar to minētā patvaļīgas būvniecības veida gadījumā būtu nepamatoti ierobežot aizskartās personas tiesības ar procesuālu termiņu. Turklāt jāpiebilst, ka arī atbilstoši 1995. gada 10. augusta Būvniecības

¹⁰⁶ Augstākās tiesas 2017. gada 8. jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-958/2017 6. punkts

¹⁰⁷ Augstākās tiesas 2018. gada 30. janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-15/2018 10. punkts

likuma, uz ko atsaucas Augstākā tiesa 2016. gada 2. februāra spriedumā, 1. panta 21. punktam būvdarbi, kas neatbilst akceptētajam būvprojektam, arī tika atzīti par atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu.

Līdz ar to, autoresprāt, gadījumā, ja būvniecības ierosinātais veic būvdarbus neatbilstoši būvprojektam, būtu piemērojams tas pats princips, kas jau tika apskatīts šā bakalaura darba 3.1. un 3.2. apakšnodaļā, proti, personai ar prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu iestādē būtu jāvēršas saprātīgā termiņā pēc tam, kad būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam tika konstatēta vai objektīvi varēja tikt konstatēta. Taču, autores ieskatā, persona ar šādu prasījumu var vērsties iestādē līdz brīdim, kad būve ir pieņemta ekspluatācijā, turpmāk norādīto iemeslu dēļ.

Vispārīgo būvnoteikumu 87. punktā ir noteikts, ka būvi, tās daļu vai būves kārtu pieņem ekspluatācijā, ja tā ir uzbūvēta atbilstoši būvatļaujas nosacījumiem. Savukārt saskaņā ar Ēku būvnoteikumu 179. punktu, ja ēka vai tās daļa netiek pieņemta ekspluatācijā, institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, izsniedz būvniecības ierosinātajam pamatotu lēmumu. Lēmumā norāda konstatētās atkāpes no būvprojekta vai būvniecību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, termiņus, kā arī citus nosacījumus konstatēto nepilnību novēršanai. Tātad, ja būvvalde ir lēmusi par būves pieņemšanu ekspluatācijā, tā ir atzinusi, ka būvniecība ir notikusi atbilstoši būvprojektam.

Tāpat tiesu praksē ir atzīts, ka, pieņemot lēmumu par būves pieņemšanu ekspluatācijā, tiek pārbaudīts būves drošums un tehniskā gatavība ekspluatācijai, pamatojoties uz būvdarbu izpildes dokumentāciju un atbilstību akceptētajam būvprojektam un normatīvajiem aktiem.¹⁰⁸ Akta par būves pieņemšanu ekspluatācijā jēga ir apliecināt, ka tā atbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām. Tā ir ne tikai prezumpcija, bet tiesiski nostiprināta situācija, ka būvniecība nav patvaļīga, bet ir tiesiska.¹⁰⁹ Ēku nododot ekspluatācijā, būvniecības process noslēdzas, tādēļ iepriekš veiktā būvniecības procesa tiesiskums vairs nav pārvērtējams.¹¹⁰ Attiecīgi būvvaldes pieņemto lēmumu tiesiskums pēc būves pieņemšanas ekspluatācijā nav pārvērtējams arī prasījuma par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu ietvaros.¹¹¹ Ja faktiski uzbūvētā būve neatbilst būvprojektam un tāda tiek pieņemta ekspluatācijā, tad personai savu tiesību un tiesisko interešu aizskāruma novēršanai ir jāapstrīd lēmums par būves pieņemšanu ekspluatācijā.¹¹²

¹⁰⁸ Augstākās tiesas 2019. gada 12. jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-9/2019 8. punkts

¹⁰⁹ Augstākās tiesas 2017. gada 27. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-101/2017 12. punkts

¹¹⁰ Sal. skat. Augstākās tiesas 2017. gada 25. aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-37/2017 8. punktu

¹¹¹ Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. A420192118 10.-12. punkts,

Administratīvās rajona tiesas 2020. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. A420182220 10. un 11. punkts

¹¹² Administratīvās apgabaltiesas 2015. gada 16. marta sprieduma lietā Nr. A420351213 14. punkts, Augstākās tiesas 2017. gada 25. aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-37/2017 5.5. un 7. punkts, sal. Augstākās tiesas 2021. gada 2. jūlija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-547/2021 3. punkts

Tādējādi secināms, ka pēc tam, kad būve ir pieņemta ekspluatācijā, persona vēl var izteikt savus iebildumus par to, ka ir veikta patvaļīga būvniecība, konkrētāk, būvdarbi ir veikti neatbilstoši būvprojektam, taču šādā gadījumā personai ir jāvērsas iestādē ar prasījumu par lēmuma par būves pieņemšanu ekspluatācijā atcelšanu un personai, apstrīdot minēto lēmumu, attiecīgi ir jāievēro Administratīvā procesa likuma 79. panta pirmajā un otrajā daļā noteiktais procesuālais termiņš.

Autore konstatē, ka kādā lietā pieteicēja bija izteikusi iebildumus par patvaļīgi veiktu būvniecību 16 gadus pēc būves pieņemšanas ekspluatācijā un tiesa pievērsās jautājumam par to, vai pieteicēja savus iebildumus ir izteikusi saprātīgā termiņā.¹¹³ Taču, autoresprāt, tiesai konkrētajā gadījuma tas nemaz nebija jāvērtē, jo pieteicēja acīmredzami bija nokavējusi lēmuma par būves pieņemšanu ekspluatācijā apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņu. Vēl jo vairāk, kopš lēmuma, ar kuru būve tika pieņemta ekspluatācijā, spēkā stāšanās bija pagājuši vairāk nekā trīs gadi, kas atbilstoši Administratīvā procesa likuma 191. panta pirmās daļas 9. punktam ir pamats pieteikuma nepieņemšanai un attiecīgi saskaņā ar minētā likuma 282. panta 9. punktu – pamats tiesvedības izbeigšanai.

Līdz ar to kopumā secināms, ka būvniecības procesa stadijā, kurā būvniecības ierosinātājs ir saņēmis būvatļauju un ir veikta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, persona, kuras tiesības ar patvaļīgo būvniecību ir aizskartas, var lūgt izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tiktu novērstas būvdarbu veikšanas neatbilstoši būvprojektam rezultātā radītās sekas, saprātīgā termiņā pēc tam, kad tā ir konstatējusi vai objektīvi varēja konstatēt minēto patvaļīgas būvniecības veidu. Taču, ja būve jau ir pieņemta ekspluatācijā, tad persona savus iebildumus par būvniecības neatbilstību būvprojektam var izteikt, vērsoties iestādē ar prasījumu par lēmuma, ar kuru būve pieņemta ekspluatācijā, atcelšanu, ievērojot Administratīvā procesa likumā noteikto administratīvā akta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņu.

Pēc tam, kad tiesa ir secinājusi, ka pieteikums ir pieņemams un ir ierosināma administratīvā lieta par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības – būvdarbu veikšanas neatbilstoši būvprojektam – sekas, izdošanu, tiesai, izskatot minēto prasījumu, ir jāizvērtē, vai būvniecības ierosinātājs būvdarbu veikšanai ir saņēmis būvatļauju, ir izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi un vai būvdarbi patiesi tiek veikti neatbilstoši būvprojektam. Taču šāda patvaļīgas būvniecības veida seku novēršanas prasījuma ietvaros tiesai nav jāizvērtē ne būvatļaujas, ne atzīmes par attiecīgo nosacījumu izpildi tiesiskums, jo šis jautājums būtu risināms prasījuma par attiecīgā iestādes lēmuma atcelšanu ietvaros, ar kuru personai ir jāvērsas iestādē noteiktā procesuālā termiņā. Tātad būvniecības

¹¹³ Administratīvās rajona tiesas 2020. gada 2. jūlija sprieduma lietā Nr. A420317118 9. punkts

procesa stadijā, kurā būvniecības ierosinātājs ir saņēmis būvatļauju un ir veikta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, prasījuma par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu ietvaros, tiesas kompetencē ir tikai pārbaudīt to, vai būvdarbi tiek veikti atbilstoši būvprojektam un nepieciešamības gadījumā lemt par prettiesiskās situācijas novēršanu.

Lai gan autore tiesu praksē nav konstatējusi gadījumu, kad tiesa, skatot prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu minētajā būvniecības procesa stadijā, būtu izvērtējusi arī būvvaldes iepriekš pieņemto lēmumu tiesiskumu, tomēr atsevišķos gadījumos ir novērojamas neprecizitātes prasījuma formulēšanā. Piemēram, lietā Nr. A420230318 būvvalde trešajai personai bija izsniegusi būvatļauju un veikusi atzīmi par attiecīgo nosacījumu izpildi, atļaujot uzsākt būvdarbus.¹¹⁴ Pieteicējs vērsās tiesā ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, norādot, ka trešā persona veic patvaļīgu būvniecību, jo tā nav izpildījusi būvatļaujā iekļauto projektēšanas nosacījumu, kas paredz saņemt kopīpašnieku piekrišanu būvniecībai. Arī Administratīvā apgabaltiesa minētajā lietā norādīja, ka pieteicējam ir iebildumi par to, vai šis nosacījums ir izpildīts, tāpēc tiesa to pārbaudīja.¹¹⁵ Tātad pēc būtības pieteicējs uzskatīja, ka būvvalde ir nepamatoti izdarījusi atzīmi par projektēšanas nosacījumu izpildi.

Līdz ar to secināms, ka pieteicēja interesēm atbilstošs bija prasījums par atzīmes par projektēšanas nosacījumu izpildi atcelšanu, nevis prasījums par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas, izdošanu, jo konkrētajā būvniecības procesa stadijā, kad jau bija veikta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, tiesa patvaļīgas būvniecības novēršanas prasījuma ietvaros varētu tikai pārbaudīt, vai būvdarbi netiek veikti neatbilstoši būvprojektam, ja ir jau nokavēts minētās atzīmes apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņš. Pieteicēja uzskats, ka izdarītā atzīme nav spēkā un līdz ar to ir pamats runāt par būvdarbu veikšanu pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, nav pamatots, jo pretējā gadījumā izveidotos situācija, ka persona varētu izteikt savus iebildumus par iestādes būvniecības procesā pieņemto lēmumu tiesiskumu, apejot likumā noteiktos procesuālos termiņus šādu lēmumu apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai. Proti, ja Būvniecības likuma 18. panta otrā daļa tiktu interpretēta tādējādi, ka persona varētu izvirzīt prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, norādot, ka izdarītā atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi ir atceļama, līdz ar to būvdarbi veikti patvaļīgi, proti, pirms izdarīta atzīme par būvatļaujā iekļauto nosacījumu izpildi, tad zustu jēga likumā noteiktajiem lēmumu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņiem. Tādējādi, ja persona uzskata, ka būvvalde ir nepamatoti veikusi atzīmi par attiecīgo nosacījumu izpildi, tad viņai ir jāvēršas iestādē un vēlāk arī tiesā, lūdzot atcelt attiecīgo lēmumu, ievērojot likumā noteikto procesuālo termiņu.

¹¹⁴ Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 24. aprīļa spriedums lietā Nr. A420230318

¹¹⁵ Ibid., 16. un 17. punkts

Attiecībā uz būvniecības īstenošanai nepieciešamajiem trešo personu saskaņojumiem jānorāda, ka šāda saskaņojuma trūkums nenozīmē, ka ir pamats runāt par patvaļīgu būvniecību. Proti, ja būvatļaujā ir ietverts projektēšanas nosacījums par saskaņojumiem ar blakus esošo nekustamo īpašumu īpašniekiem, kopīpašniekiem, tad personai savi iebildumi par nepieciešamo saskaņojumu neesību ir jāpauž, apstrīdot un pārsūdzot atzīmi par šī nosacījuma izpildi. Savukārt, ja būvatļaujā nav ietverts šāds nosacījums, taču persona uzskata, ka būvatļaujā bija jābūt iekļautai prasībai saņemt trešo personu saskaņojumu, tad tai bija jāapstrīd un jāpārsūdz būvatļauja.¹¹⁶ Taču autore tiesu praksē ir konstatējusi gadījumu, kurā tiesa, izvērtējot to, vai konkrētajā gadījumā ir notikusi patvaļīga būvniecība, secināja, ka trešās personas būvdarbi nebija saskaņoti ar pieteicēju, līdz ar to tie kvalificējami kā patvaļīga būvniecība.¹¹⁷ Minētie tiesas secinājumi nav pareizi, jo saskaņojuma trūkums ir jāizvērtē vai nu prasījuma par būvatļaujas, vai atzīmes par projektēšanas nosacījumu izpildi atcelšanu ietvaros, ievērojot likumā noteikto procesuālo termiņu šāda lēmuma apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai, nevis lemjot par to, vai persona ir veikusi patvaļīgu būvniecību.

Līdz ar to secināms, ka būvniecības procesa stadijā, kurā būvniecības ierosinātājs ir saņēmis būvatļauju un ir veikta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, persona, kuras tiesības ar patvaļīgo būvniecību ir aizskartas un kura uzskata, ka būvdarbi tiek veikti neatbilstoši būvprojektam, var vērsties tiesā ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas, izdošanu, vai arī gadījumā, ja būvvalde jau ir pieņēmusi lēmumu par būves pieņemšanu ekspluatācijā, lūgt atcelt minēto iestādes lēmumu. Attiecīgi tiesai minēto prasījumu ietvaros ir jāizvērtē, vai būvdarbi patiesi ir veikti neatbilstoši būvprojektam, taču tiesa nevar izvērtēt to būvvaldes lēmumu tiesiskumu, kas izdoti pirms būves pieņemšanas ekspluatācijā, ja persona tos likumā noteiktajā termiņā nav apstrīdējusi un pārsūdzējusi. Tādējādi tiesai ir būtiski noskaidrot to, kādā būvniecības procesa stadijā ir radies strīds par patvaļīgo būvniecību, jo no tā ir atkarīgs tas, kāda patvaļīgas būvniecības veida esību konkrētajā lietā tiesa var izvērtēt. Savukārt no pēdējā minētā izriet tas, kādas ir tiesas kompetences robežas izvērtēt būvniecības procesa tiesiskumu, izskatot prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu.

Papildus jānorāda, ka tiesiskās drošības princips prasa, lai tiesiskā situācija, kas ir noregulēta ar administratīvo aktu, beidzoties tā saprātīgam pārsūdzības termiņam, paliktu nemainīga.¹¹⁸ Tomēr, ja persona, kuras tiesības ar patvaļīgo būvniecību tiek aizskartas, nokavē

¹¹⁶ Savina S., Ūdre D. Tiesu prakse būvniecības lietās 2013–2018. Rīga, 2019, 7. lpp. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas> [aplūkots 12.05.2022.]

¹¹⁷ Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 19. augusta sprieduma lietā Nr. A420153219 9. punkts

¹¹⁸ Eiropas Savienības tiesas 2008. gada 12. februāra spriedums lietā C-2/06 Willy Kempter KG v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas

procesuālo termiņu lēmuma par būves pieņemšanu ekspluatācijā apstrīdēšanai, tas nenozīmē, ka būvniecības ierosinātājs, kurš veicis būvdarbus neatbilstoši būvprojektam, var paļauties, ka minētais lēmums netiks atcelts. Apstākļi, ka iestāde jau sākotnēji nebija konstatējusi būvniecības prettiesiskumu, nenozīmē, ka vēlāk situācija nevar tikt labota atbilstoši Administratīvā procesa likuma 86. pantā paredzētajiem nosacījumiem.¹¹⁹ Proti, saskaņā ar minētā likuma panta otro daļu iestāde var atcelt adresātam labvēlīgu prettiesisku administratīvo aktu, ja, piemēram, tā palikšana spēkā skar būtiskas sabiedrības intereses (3. punkts) vai adresāts attiecīgā administratīvā akta izdošanu panācis ar apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, kukuļošanu, spaidiem, draudiem vai citām prettiesiskām darbībām (4. punkts).

3.4. Tiesību aizsardzības līdzekļi, ja būve tiek ekspluatēta neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam

Būvniecības likuma 21. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka pēc būvdarbu pabeigšanas būvniecības ierosinātājs nodrošina būves novietojuma uzmērījumu veikšanu un pieņem būvi ekspluatācijā. Saskaņā ar minētā likuma panta otro daļu būvi aizliegts izmantot līdz tās pieņemšanai ekspluatācijā, izņemot šā panta trešajā daļā minētos gadījumus. Ekspluatācijā pieņemto būvi izmanto tikai atbilstoši projektētajam lietošanas veidam. Savukārt atbilstoši minētā likuma panta septītās daļas 4. punktam būvju ekspluatācijas uzraudzības ietvaros, ņemot vērā atzinumā konstatēto, būvvalde vai birojs atbilstoši to kompetencei var pieņemt lēmumu aizliegt būves vai atsevišķas telpas ekspluatāciju un uzdot atjaunot iepriekšējo stāvokli, ja būve vai atsevišķa telpa tiek izmantota neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam. No minētajām tiesību normām izriet, ka pēc tam, kad būve ir pieņemta ekspluatācijā, persona ir tiesīga to sākt izmantot. Tomēr būvi drīkst ekspluatēt tikai atbilstoši projektētajam lietošanas veidam.

Ja persona uzskata, ka būve tiek ekspluatēta neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam, viņai ir tiesības vērsties iestādē un vēlāk arī tiesā ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas.¹²⁰ Tā kā būves izmantošana neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam var tikt īstenota jebkurā laikā pēc tās pieņemšanas ekspluatācijā, autoresprāt, tāpat kā šā bakalaura darba trešajā nodaļā iepriekš analizētajos patvaļīgos būvniecības gadījumos, persona, kuras tiesības ar patvaļīgo būvniecību ir aizskartas, ar minēto prasījumu varētu vērsties iestādē saprātīgā termiņā pēc tam, kad tā ir konstatējusi vai objektīvi varēja konstatēt būves izmantošanu neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam.

¹¹⁹ Augstākās tiesas 2017. gada 27. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-146/2017 9. punkts

¹²⁰ Skat., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2021. gada 22. janvāra spriedumu lietā Nr. A420184819, Administratīvās apgabaltiesas 2018. gada 20. jūlija spriedumu lietā Nr. A420357716

Attiecīgi iestādes un tiesas pienākums šāda prasījuma ietvaros ir izvērtēt to, kāds lietošanas veids ir noteiks ekspluatācijā pieņemtajai būvei un vai tā patiesi tiek izmantota atbilstoši šim norādītajam veidam.

Parasti argumenti par būves izmantošanu neatbilstoši tās projektētajam lietošanas veidam varētu ietekmēt vērtējumu par būves ekspluatācijas tiesiskumu, nevis būvatļaujas tiesiskumu, un tie būtu pārbaudāmi būves ekspluatācijas uzraudzības procesā. Tomēr tas, ka negodprātīga rīcība, kas izpaužas vēlmē būvi ekspluatēt neatbilstoši tās būvniecības dokumentos paredzētajai funkcijai, var tikt novērsta būves ekspluatācijas procesā, nenozīmē, ka tiesa šim jautājumam nevarētu pievērsties arī tajos gadījumos, kad jau būvatļaujas tiesiskuma pārbaudē ar pietiekamu pārliecību šādu negodprātīgu nolūku iespējams konstatēt.¹²¹ Tātad atsevišķos gadījumos patvaļīgu būvniecību, konkrētāk, būves ekspluatāciju neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam, ir iespējams novērst vēl pirms tā vispār ir tikusi īstenota, apstrīdot būvatļauju.

Taču, lai būvatļaujas tiesiskuma pārbaudes ietvaros konstatētu, ka būvatļaujas adresāts ir rīkojies negodprātīgi, saņemot būvatļauju vienas būvniecības ieceres īstenošanai, lai arī faktiski plānots īstenot citu būvniecības ieceri, personas iesniegtajiem pierādījumiem ir jābūt tādiem, kas ar pietiekamu pārliecību ļautu secināt, ka būvi faktiski patiešām plānots izmantot neatbilstoši izdotajai būvatļaujai. Bez šādiem pierādījumiem argumenti, ka būvējamo objektu varētu ekspluatēt arī citiem mērķiem, kā to paredz būvatļauja, uzskatāmi vienīgi par pieņēmumiem par būves plānoto ekspluatāciju.¹²²

Līdz ar to kopumā secināms, ka personai, kuras tiesības ar patvaļīgo būvniecību tiek aizskartas, ir tiesīga saprātīgā termiņā pēc tam, kad tā ir konstatējusi vai objektīvi varēja konstatēt būves izmantošanu neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam, vērsties iestādē ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu novērsta patvaļīga būvniecība, izdošanu. Taču atsevišķos gadījumos, rīkojoties proaktīvi, ir iespējams novērst būves ekspluatāciju neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam, apstrīdot būvatļauju. Tomēr tādā gadījumā personas rīcībā ir jābūt pietiekamiem un pārliecinošiem pierādījumiem, kas to apliecina.

¹²¹ Augstākās tiesas 2018. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-506/2018 7. punkts

¹²² Augstākās tiesas 2020. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-137/2020 17. punkts

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Patvaļīgas būvniecības veids – būvdarbu veikšana pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi – aptver arī būvniecību bez būvprojekta, tādējādi nav pamata pēdējo izdalīt kā atsevišķu patvaļīgas būvniecības veidu.

2. Būvdarbu veikšana neatbilstoši būvprojektam ir atzīstama par patstāvīgu patvaļīgas būvniecības veidu, savukārt būvniecība, kas neatbilst normatīvo aktu prasībām, nav izdalāma kā atsevišķs patvaļīgas būvniecības veids.

3. Par patvaļīgu būvniecību var runāt ne tikai tad, ja būvdarbu veikšanai ir vajadzīga kompetentās iestādes atļauja, bet arī gadījumos, kad šāds saskaņojums nav nepieciešams, taču būvdarbu veikšanai ir nepieciešama normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un apjomā izstrādāta būvniecības ieceres dokumentācija.

4. Autore ierosina Būvniecības likuma 18. panta otro daļu izteikt šādā redakcijā:

„Būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez akceptēta paskaidrojuma raksta, bez būvatļaujas vai pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, gadījumos, kad attiecīgie lēmumi saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešami, kā arī būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam, ir kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Patvaļīga būvniecība ir arī būvdarbi, kas veikti bez attiecīgas būvniecības ieceres dokumentācijas (ja būvniecībai nav nepieciešams akceptēts paskaidrojuma raksts vai būvatļauja), kā arī būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam.”

5. Ja būvdarbi tiek veikti bez akceptēta paskaidrojuma raksta, būvatļaujas, attiecīgas būvniecības ieceres dokumentācijas, pirms izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi vai būve tiek izmantota neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam, tad persona, kuras tiesības ir aizskartas, var saprātīgā termiņā pēc tam, kad tā ir konstatējusi vai objektīvi varēja konstatēt minēto patvaļīgas būvniecības veidu, vērsties iestādē un lūgt izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas.

6. Iebildumi par to, ka būvdarbi tiek veikti bez nepieciešamā saskaņojuma ar personām, kuru tiesības tiek skartas, ir jāizsaka, vērsties iestādē un tiesā ar prasījumu par būvatļaujas vai atzīmes par projektēšanas nosacījumu izpildi atcelšanu, nevis prasījuma par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu ietvaros.

7. Būvniecības procesa stadijā, kurā būvniecības ierosinātājs ir saņēmis būvatļauju un ir veikta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, var runāt par patvaļīgas būvniecības veidu – būvdarbu veikšanu neatbilstoši būvprojektam. Persona, kuras tiesības ar minēto būvniecību ir aizskartas, var saprātīgā termiņā pēc tam, kad tā ir konstatējusi vai objektīvi varēja konstatēt būvdarbu

veikšanu neatbilstoši būvprojektam, vēršties iestādē ar prasījumu izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas. Savukārt, ja būve jau ir pieņemta ekspluatācijā, tad persona savus iebildumus par būvniecības neatbilstību būvprojektam var izteikt, vēršoties iestādē ar prasījumu par lēmuma, ar kuru būve pieņemta ekspluatācijā, atcelšanu, ievērojot likumā noteikto procesuālo termiņu.

8. Tiesai neatkarīgi no tā, kā pieteikumā ir formulēts prasījums, jāizvērtē, vai pieteicēja iebildumi ir vērsti pret pašu būvniecības ieceri, vai tomēr pieteicējam tiesību aizskārumu rada apstākļi, ka persona īsteno patvaļīgu būvniecību. Attiecīgi pēc tam tiesai ir jāinterpretē pieteicēja prasījums atbilstoši viņa gribai un mērķim. Minētajam ir būtiska nozīme, jo no formulētā prasījuma ir atkarīgs tas, kāda metodoloģija ir piemērojama konkrētā prasījuma izskatīšanai un ciktāl tiesa var izvērtēt konkrētā būvniecības procesa tiesiskumu.

9. Izskatot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu novērstas patvaļīgas būvniecības sekas, izdošanu, nevar tikt atkārtoti izvērtēti būvniecības procesā jau pieņemtie iestādes lēmumi, jo to tiesiskums ir izvērtējams prasījuma par attiecīgā iestādes lēmuma atcelšanu ietvaros, ar kuru personai ir jāvērsas iestādē noteiktā procesuālā termiņā.

10. Tiesai ir būtiski noskaidrot to, kādā būvniecības procesa stadijā ir radies strīds par patvaļīgu būvniecību, jo no tā ir atkarīgs, kāda patvaļīgas būvniecības veida esību konkrētajā lietā tiesa var izvērtēt. Savukārt no pēdējā minētā izriet tas, kādas ir tiesas kompetences robežas izvērtēt būvniecības procesa tiesiskumu, izskatot prasījumu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Čepāne I., Meiere S. Patvaļīgā būvniecība, Satversme un vispārīgie tiesību principi. Jurista Vārds, 07.10.2003., Nr. 36 (294)
2. Izmaiņas būvniecības procesa ierosināšanā BIS no 2022. gada 1. marta. Pieejams: <https://bis.gov.lv/news/izmainas-buvniecibas-procesa-ierosinasana-bis-no-2022-gada-1-marta>
3. Īpašuma uzturēšana un patvaļīga būvniecība. Pieejams: <https://www.rdpad.lv/ipasuma-uzturesana-un-patvaliga-buvnieciba/>
4. Jaunais būvniecības process vērsts uz kvalitāti un atbildību. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/zinas/265171-jaunais-buvniecibas-process-versts-uz-kvalitati-un-atbildibu/>
5. Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista Vārds, 14.01.2015. Pieejams: <https://juristavards.lv/eseja/265915-buvatlaujas-parbuve/>
6. Rezevska D. Komentārs Administratīvā procesa likuma 17. pantam. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013.

Normatīvie akti

1. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LV likums. Pieņemts: 07.12.1984.
2. Būvniecības likums: LV likums. Pieņemts 10.08.1995.
3. Administratīvā procesa likums: LV likums. Pieņemts 25.10.2001.
4. Būvniecības likums: LV likums. Pieņemts 09.07.2013.
5. Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts 03.07.2014.
6. Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts 14.02.2019.
7. Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts: 21.11.2019.
8. Likums „Grozījumi Būvniecības likumā”: LV likums. Pieņemts 15.04.2021.
9. Ministru kabineta 1995. gada 7. janvāra noteikumi Nr. 17 „Būvniecības noteikumi”
10. Ministru kabineta 1997. gada 1. aprīļa noteikumi Nr. 112 „Vispārīgie būvnoteikumi”
11. Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumi Nr. 500 „Vispārīgie būvnoteikumi”
12. Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumi Nr. 501 „Elektronisko sakaru inženierbūvju būvnoteikumi”

13. Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumi Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi”
14. Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumi Nr. 530 „Dzelzceļa būvnoteikumi”.
15. Ministru kabineta 2014. gada 16. septembra noteikumi Nr. 550 „Hidro tehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumi”
16. Ministru kabineta 2014. gada 14. oktobra noteikumi Nr. 631 „Latvijas Republikas iekšējo jūras ūdeņu, teritoriālās jūras un ekskluzīvās ekonomiskās zonas būvju būvnoteikumi”
17. Ministru kabineta 2014. gada 14. oktobra noteikumi Nr. 633 „Autoceļu un ielu būvnoteikumi”
18. Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumi Nr. 661 „Ar radiācijas drošību saistīto būvju būvnoteikumi”
19. Ministru kabineta 2021. gada 20. aprīļa noteikumi Nr. 245 „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 „Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi””
20. Ministru kabineta 2021. gada 19. oktobra noteikumi Nr. 693 „Būvju vispārīgo prasību būvnormatīvs LBN 200-21”
21. Ministru kabineta 2022. gada 11. janvāra noteikumi Nr. 6 „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi””

Tiesību normu izstrādes materiāli

1. Likumprojekts „Būvniecības likums”. Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/458B00BE4708EE82C22578850044E986?OpenDocument>
2. Likumprojekta „Būvniecības likums” anotācija. Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument>
3. Likumprojekts otrajam lasījumam „Būvniecības likums” (Nr. 83/Lp11). Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/18952EC3E3FB7B86C2257B28002ECBFE?OpenDocument>
4. Likumprojekta „Grozījumi Būvniecības likumā” anotācija. Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/E6F6D5A68242B98CC2258353003CAAFB?OpenDocument>
5. Likumprojekta „Grozījumi Būvniecības likumā” anotācija. Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>

6. Likumprojekts otrajam lasījumam „Grozījumi Būvniecības likumā”. Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/4EE73FDE0E38D04BC225866C003710A1?OpenDocument>
7. Likumprojekta „Grozījumi Būvniecības likumā” anotācija. Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/5DC678A5CFA03DAEC2258382002FAFE6?OpenDocument>
8. Latvijas Republikas 11. Saeimas 2013. gada 14. marta sēdes stenogramma. Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/E4FAF6B51A530BB9C2257B36003C0D28?OpenDocument>
9. Latvijas Republikas 11. Saeimas 2013. gada 9. jūlija sēdes stenogramma Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/D8D10CFF91F0EE25C2257BB1004865A6?OpenDocument>
10. Latvijas Republikas 13. Saeimas 2021. gada 4. februāra sēdes stenogramma. Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/46E51D7CE558797CC2258679003B0D19?OpenDocument>
11. Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 „Ēku būvnoteikumi”” anotācija. Pieejama:
https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/5bb4f7fd-8c40-4286-ace7-4cd27ce3f414/download
12. Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 „Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi”” anotācija. Pieejama:
http://tap.mk.gov.lv/doc/2021_04/EManot_190221_groz253_groz480.602.docx

Juridiskās prakses materiāli

1. Eiropas Savienības tiesas 2008. gada 12. februāra spriedums lietā C-2/06 Willy Kempter KG v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas
2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008. gada 27. februāra spriedums lietā Hamer v. Belgium (iesnieguma Nr. 21861/03)
3. Augstākās tiesas 2012. gada 6. janvāra spriedums lietā Nr. SKA-37/2012
4. Augstākās tiesas 2012. gada 27. novembra spriedums lietā Nr. SKA-247/2012
5. Augstākās tiesas 2013. gada 27. novembra lēmums lietā Nr. SKA-1106/2013
6. Augstākās tiesas 2014. gada 26. augusta lēmums lietā Nr. SKA-0921-14
7. Augstākās tiesas 2015. gada 14. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-0194-15
8. Augstākās tiesas 2016. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. SKA-8/2016

9. Augstākās tiesas 2016. gada 3. marta spriedums lietā Nr. SKA-127/2016
10. Augstākās tiesas 2016. gada 20. septembra spriedums lietā Nr. SKA-943/2016
11. Augstākās tiesas 2016. gada 23. septembra lēmums lietā Nr. SKA-1444/2016
12. Augstākās tiesas 2016. gada 22. novembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-40/2016
13. Augstākās tiesas 2017. gada 23. marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-598/2017
14. Augstākās tiesas 2017. gada 25. aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-37/2017
15. Augstākās tiesas 2017. gada 8. jūnija lēmums lietā Nr. SKA-958/2017
16. Augstākās tiesas 2017. gada 27. decembra spriedums lietā Nr. SKA-101/2017
17. Augstākās tiesas 2017. gada 27. decembra spriedums lietā Nr. SKA-146/2017
18. Augstākās tiesas 2018. gada 30. janvāra spriedums lietā Nr. SKA-15/2018
19. Augstākās tiesas 2018. gada 27. jūnija blakus lēmums lietā Nr. SKA-306/2018
20. Augstākās tiesas 2018. gada 13. jūlija lēmums lietā Nr. SKA-1281/2018
21. Augstākās tiesas 2018. gada 20. decembra spriedums lietā Nr. SKA-506/2018
22. Augstākās tiesas 2019. gada 29. maija spriedums lietā Nr. SKA-214/2019
23. Augstākās tiesas 2019. gada 12. jūlija spriedums lietā Nr. SKA-9/2019
24. Augstākās tiesas 2019. gada 13. augusta lēmums lietā Nr. SKA-1412/2019
25. Augstākās tiesas 2019. gada 6. septembra lēmums lietā Nr. SKA-1322/2019
26. Augstākās tiesas 2019. gada 16. septembra spriedums lietā Nr. SKA-201/2019
27. Augstākās tiesas 2019. gada 18. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-65/2019
28. Augstākās tiesas 2019. gada 29. novembra spriedums lietā Nr. SKA-425/2019
29. Augstākās tiesas 2019. gada 18. decembra spriedums lietā Nr. SKA-249/2019
30. Augstākās tiesas 2020. gada 28. maija spriedums lietā Nr. SKA-77/2020
31. Augstākās tiesas 2020. gada 28. maija lēmums lietā Nr. SKA-1087/2020
32. Augstākās tiesas 2020. gada 26. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-137/2020
33. Augstākās tiesas 2020. gada 9. jūlija lēmums lietā Nr. SKA-1206/2020
34. Augstākās tiesas 2020. gada 4. novembra spriedums lietā Nr. SKA-412/2020
35. Augstākās tiesas 2020. gada 20. novembra spriedums lietā Nr. SKA-260/2020
36. Augstākās tiesas 2020. gada 22. decembra lēmums lietā Nr. SKA-1440/2020
37. Augstākās tiesas 2021. gada 8. marta lēmums lietā Nr. SKA-790/2021
38. Augstākās tiesas 2021. gada 21. maija spriedums lietā Nr. SKA-224/2021
39. Augstākās tiesas 2021. gada 2. jūlija spriedums lietā Nr. SKA-362/2021
40. Augstākās tiesas 2021. gada 2. jūlija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-547/2021
41. Augstākās tiesas 2021. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-365/2021
42. Augstākās tiesas 2021. gada 8. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-394/2021
43. Augstākās tiesas 2021. gada 29. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-73/2021

44. Augstākās tiesas 2021. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. SKA-94/2021
45. Augstākās tiesas 2021. gada 30. novembra lēmums lietā Nr. SKA-1047/2021
46. Augstākās tiesas 2021. gada 21. decembra rīcības sēdes lēmums lietā
Nr. SKA-1137/2021
47. Augstākās tiesas 2022. gada 25. februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-572/2022
48. Administratīvās apgabaltiesas 2015. gada 16. marta spriedums lietā Nr. A420351213
49. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2016. gada 20. oktobra spriedums lietā
Nr. 130033916
50. Administratīvās apgabaltiesas 2018. gada 4. aprīļa spriedums lietā Nr. A420228717
51. Administratīvās apgabaltiesas 2018. gada 20. jūlija spriedums lietā Nr. A420357716
52. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2018. gada 12. oktobra spriedums lietā
Nr. 1A33006918
53. Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr. A420286917
54. Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 24. aprīļa spriedums lietā Nr. A420230318
55. Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 10. maija spriedums lietā Nr. A420291317
56. Administratīvās apgabaltiesas 2019. gada 25. septembra spriedums lietā Nr. A420237615
57. Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 2. aprīļa spriedums lietā Nr. A420125916
58. Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 2. jūlija spriedums lietā Nr. A420226318
59. Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 30. decembra spriedums lietā Nr. A420179419
60. Administratīvās apgabaltiesas 2021. gada 22. janvāra spriedums lietā Nr. A420184819
61. Administratīvās apgabaltiesas 2021. gada 2. jūlija spriedums lietā Nr. A420400614
62. Administratīvās apgabaltiesas 2021. gada 14. decembra spriedums lietā Nr. A420143020
63. Administratīvās apgabaltiesas 2022. gada 19. janvāra spriedums lietā Nr. A420207720
64. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 7. jūnija spriedums lietā
Nr. 130033916
65. Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama 2017. gada 26. jūnija spriedums lietā
Nr. 1A33002917
66. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2017. gada 4. oktobra spriedums lietā
Nr. 1A29002617/21
67. Administratīvās rajona tiesas 2017. gada 21. novembra spriedums lietā Nr. A420228717
68. Administratīvās rajona tiesas 2018. gada 2. jūlija spriedums lietā Nr. A420151718
69. Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 19. marta spriedums lietā Nr. A420226118
70. Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 26. marta spriedums lietā Nr. A420192118
71. Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 3. maija spriedums lietā Nr. A420226818
72. Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 29. maija spriedums lietā Nr. A420226318

73. Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 19. augusta spriedums lietā Nr. A420153219
74. Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 2. decembra spriedums lietā Nr. A420163519
75. Administratīvās rajona tiesas 2020. gada 2. jūlija spriedums lietā Nr. A420317118
76. Administratīvās rajona tiesas 2020. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. A420182220
77. Administratīvās rajona tiesas 2021. gada 26. janvāra spriedums lietā Nr. A420185820
78. Administratīvās rajona tiesas 2021. gada 9. aprīļa spriedums lietā Nr. A420158520
79. Savina S., Ūdre D. Tiesu prakse būvniecības lietās 2013–2018. Rīga, 2019, 7. lpp.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Patvaļīgas būvniecības jēdziens un tiesību aizsardzības līdzekļi patvaļīgas būvniecības gadījumā” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Kristīne Nagle

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai:

Darba vadītājs: docents Dr. iur. Edvīns Danovskis

Recenzents/e: _____

Darbs iesniegts Valststiesību zinātņu katedrā _____

Dekāna pilnvarota persona: Elza Anna Jansone _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____

Vērtējums:

Komisijas sekretārs/e: